

รายงานการวิจัย

ผลกระทบด้านเศรษฐกิจและสังคมจากโครงการรับจำนำข้าวของชาวนา
ปี 2554 ตำบลดงมูลเหล็ก อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์
Economic and social impacts from the pledged rice Policy
to farmers in year 2011 at Dongmollek, Muang district,
Phetchabun Province.

กิตติวดี สีดา และคณะ

ประจำปีงบประมาณ 2556

รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

ผลกระทบด้านเศรษฐกิจและสังคมจากโครงการรับจำนำข้าวของชาวนา
ปี 2554 ตำบลดงมูลเหล็ก อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์

Economic and social impacts from the pledged rice Policy
to farmers in year 2554 at Dongmollek, Muang district,
Phetchabun Province.

กิตติวดี สีดา

วนาพร พรหมเผ่า

กิตติพงษ์ แทนศิลา

จิราวัฒน์ ป่อสุวรรณ

ได้รับทุนสนับสนุนจากสถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์
ประเภททุนอุดหนุนทั่วไป
ประจำปีงบประมาณ 2556

ชื่องานวิจัย	ผลกระทบด้านเศรษฐกิจและสังคมจากโครงการรับจำนำข้าวของชาวนา ปี 2554 ตำบลดงมูลเหล็ก อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์ Economic and social impacts from the pledged rice Policy to farmers in year 2011 at Dongmolek, Muang district, Phetchabun Province.
ผู้วิจัย	กิตติวดี สีดา
ผู้ร่วมวิจัย	วนาพร พรหมเผ่า, กิตติพงษ์ แทนศิลา, จิราวัฒน์ บ่อสุวรรณ
สาขาวิชา	การพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์ ปี 2557

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาผลกระทบด้านเศรษฐกิจและสังคมจากโครงการรับจำนำข้าวของชาวนาปี 2554 ตำบลดงมูลเหล็ก อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์ ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสม

ระยะที่ 1 ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณ โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือสำหรับเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง 300 ครั้วเรือน วิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ เพื่อหาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าความสัมพันธ์ (Correlation Analysis) ผลการวิจัย พบว่า ผลกระทบกระทบด้านเศรษฐกิจจากโครงการรับจำนำข้าวของชาวนาส่วนใหญ่ มีผลกระทบอยู่ในระดับน้อย คิดเป็นร้อยละ 53.0 ผลกระทบระดับปานกลางคิดเป็นร้อยละ 46.3 ซึ่งผลกระทบที่มีมากที่สุด ได้แก่ ได้รับเงินจากโครงการล่าช้ากว่ากำหนด คิดเป็นร้อยละ 56.3 ส่วนผลกระทบด้านสังคม พบว่า อยู่ในระดับน้อย คิดเป็นร้อยละ 57.0 ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ พบว่า ตัวแปรเพศ มีความสัมพันธ์ต่อผลกระทบด้านเศรษฐกิจในเชิงบวก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 มีค่าความสัมพันธ์ (r) = 0.174 และมีความสัมพันธ์ต่อผลกระทบด้านสังคมในเชิงบวก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ความสัมพันธ์ (r) = 0.130 นอกจากนี้ ยังพบว่า จำนวนพื้นที่ในการทำนามีความสัมพันธ์ในเชิงลบต่อผลกระทบด้านเศรษฐกิจ ค่าความสัมพันธ์ (r) = 0.128 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ระยะที่ 2 ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ โดยนำผลการวิเคราะห์จากระยะที่ 1 มาเป็นแนวทางในการสัมภาษณ์เชิงลึก จากกลุ่มผู้รู้ (Key Informant) ดังนี้ 1) กลุ่มชาวนาที่เข้าร่วมโครงการรับจำนำข้าวปี 2554 2) กลุ่มผู้นำชุมชนและผู้รู้ชุมชน 3) เจ้าของโรงสีที่เข้าร่วมโครงการรับจำนำข้าว ผลการวิจัยพบว่า ชาวนาได้รับเงินจากการจำนำข้าวครบแล้วเมื่อต้นปี 2556 รวมเวลายานกว่า 2 ปี ที่ชาวนาต้องเผชิญกับวิกฤติด้านเศรษฐกิจในครอบครัว สามารถแบ่งทัศนคติของชาวนาต่อโครงการรับจำนำข้าวได้เป็น 3 กลุ่ม ดังนี้ 1) กลุ่มชาวนาส่วนใหญ่ต้องการเข้าร่วมโครงการอื่นเนื่องจากคิดว่าอย่างน้อยก็ยังเป็นทางเลือกที่จะนำรายได้เข้ามาจุนเจือครอบครัว 2) กลุ่มชาวนาบางกลุ่มมีความเห็น

คำสำคัญ : โครงการรับจำนำข้าว, ผลกระทบด้านเศรษฐกิจและสังคม

ว่าต้องรับฟังนโยบายและศึกษาหาข้อมูลให้รอบด้านเพื่อความมั่นใจว่าหากเข้าร่วมโครงการแล้วจะ
 ไม่ได้รับผลกระทบด้านเศรษฐกิจในลักษณะเดิมอีก 3) กลุ่มชาวนาไม่ต้องการเข้าร่วมโครงการรับจำนำ
 ข้าวหากผู้นำในการบริหารประเทศไม่มีความโปร่งใส

Abstract

Abstract

The objectives of this research were to study the effects on the economy and society of rice mortgage scheme 2011 at Dong Molek district, Muang Phetchabun. The methodology is as follows : Phase 1 quantitative research methodology. The questionnaire was used for data storage. Sample of 300 households from statistical analysis.

To find the percentage, average, standard deviation and correlation. The results showed that the impact of the economic impact the security of belongings. Effects was low. 53.0 percent of the average level of 46.3 percent, which has the most impact on the financial impacts of the project due to be paid late. Accounted for 56.3 percent of the social impacts that farmers are most affected in the least. Representing a 57.0 percent correlation between the effects. Economic and social impact that gender is associated with a positive impact on the economy. Statistically significant correlation of 0.01 with $R^2 = 0.174$, and is associated with positive social impact. Statistically significant at the 0.05 level correlation $R^2 = 0.130$ are also found. Variables on the farm Relation $R^2 = 0.128$ And the relationship in a negative impact on the economy and we found statistically significant at the 0.05 level.

Phase 2 qualitative research methodology; these preliminary results from Phase 1 to guide the interview by collecting data from the user (Key Informant) as follows: 1) The rice farmers who participated in the 2011 2) The community groups and community leaders 3) The owner of the mill, the rice mortgage scheme. Research indicates that Farmers get money from rice reached in early 2013, including more than 2 years, the farmers have to face the economic crisis in the family. The attitude of farmers towards the project can be divided into 3 groups: the rice:

1) Most farmers want to join the project because of that. At least it is a choice that will bring income to support their families.

2) The farmer groups are of the opinion that the policy and research, to the sides to ensure that the participants are not given affect the economy in the same manner.

3) The participating farmers pledge not to rice or leaders to run the country because the government is still not being transparent. The solution must tackle the second part of this project is to modify the policy.

กิตติกรรมประกาศ

รายงานการวิจัยฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ ด้วยความร่วมมือจากหลายฝ่าย ทั้งหน่วยงานภาครัฐ และชุมชน

ขอขอบพระคุณสำนักงานเกษตรจังหวัดเพชรบูรณ์ องค์การบริหารส่วนตำบลดงมูลเหล็ก สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอเมืองจังหวัดเพชรบูรณ์ ที่อนุญาตให้คณะวิจัยดำเนินการเก็บข้อมูล

ขอขอบพระคุณชาวนาในตำบลดงมูลเหล็ก ผู้นำชุมชน ผู้อาวุโส และผู้รู้ในชุมชนที่กรุณาให้ ข้อมูลอันเป็นประโยชน์สำหรับงานวิจัย

ขอขอบพระคุณคณาจารย์สาขาวิชาการพัฒนาสังคม สำหรับคำแนะนำและกำลังใจในการทำงาน รวมถึงขอใจนักศึกษามีส่วนในการช่วยเหลือ ให้งานวิจัยครั้งนี้สำเร็จไปได้

ขอขอบพระคุณสถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์ที่ได้ให้ทุนอุดหนุนการวิจัยในครั้งนี้ มา ณ ที่ด้วย

กิตติยวดี สีดาและคณะ

25 กันยายน 2557

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ข
กิตติกรรมประกาศ	ค
สารบัญตาราง	จ
สารบัญภาพ	ฉ
บทที่ 1	บทนำ
	1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา
	1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย
	1.3 ขอบเขตการวิจัย
	1.4 คำนิยามศัพท์เฉพาะ
	1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ
บทที่ 2	แนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
	2.1 แนวคิดเกี่ยวกับการรับจำนำข้าว
	2.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

- 2.3 กรอบแนวคิดในการวิจัย
2.4 สมมติฐานการวิจัย
- บทที่ 3 วิธีการดำเนินการวิจัย**
- 3.1 หน่วยในการวิเคราะห์ข้อมูล
3.2 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
3.4 วิธีการดำเนินการวิจัย
3.5 การวิเคราะห์ข้อมูล
3.6 สถิติที่ใช้ในการวิจัย
3.7 กลุ่มเป้าหมายในการวิจัย
3.8 เครื่องมือและเทคนิคในการเก็บรวบรวมข้อมูล
3.9 การเก็บรวบรวมข้อมูล
3.10 แนวทางการวิเคราะห์ข้อมูล
- บทที่ 4 ผลการวิจัย**
- 4.1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ
4.2 ผลการศึกษาในเชิงคุณภาพ
4.3 แนวทางในการแก้ปัญหา
- บทที่ 5 สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ**
- 5.1 สรุปและอภิปรายผลการวิจัย
5.2 ข้อเสนอแนะ

บรรณานุกรม

ภาคผนวก

ประวัติคณะวิจัย

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 1 แสดงประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาวิจัย	19
ตารางที่ 2 แสดงจำนวนร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามข้อมูลทั่วไป	23
ตารางที่ 3 แสดงระดับผลกระทบด้านเศรษฐกิจจากโครงการรับจำนำข้าว	25
ตารางที่ 4 แสดงร้อยละของผลกระทบด้านเศรษฐกิจจากโครงการรับจำนำข้าวรายข้อ	25
ตารางที่ 5 แสดงระดับของผลกระทบด้านสังคมจากโครงการรับจำนำข้าว	26
ตารางที่ 6 แสดงร้อยละของผลกระทบด้านสังคมจากโครงการรับจำนำข้าวรายข้อ	27
ตารางที่ 7 ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ด้านเศรษฐกิจและสังคม	28

สารบัญภาพ

	หน้า
ภาพที่ 1 แสดงการเปรียบเทียบการประกันราคาข้าวและการรับจำนำข้าว	15
ภาพที่ 2 แสดงกรอบแนวคิดในการวิจัย	16

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความสำคัญและความเป็นมาของปัญหา

โครงการรับจำนำข้าวของรัฐบาล ปี 2554 อยู่บนฐานความเชื่อที่ว่า การรับข้าวจากเกษตรกรในราคาสูงและในปริมาณมากในระดับหนึ่ง จะสามารถพยุงราคาข้าวในประเทศและในตลาดโลกให้สูงขึ้นได้ ประโยชน์จะเกิดกับเกษตรกรโดยตรง ไม่ว่าจะขายให้กับรัฐบาลหรือเอกชน จากนโยบายดังกล่าว ชาวนาส่วนใหญ่จึงขยายการปลูกข้าวมากขึ้น โดยคาดว่าพื้นที่เพาะปลูกในฤดูนาปีของประเทศไทย ปี 2555 จะเพิ่มขึ้นเป็น 16.9 ล้านไร่ เพราะชาวนามั่นใจว่ารัฐบาลยินดีรับซื้อในจำนำทั้งหมดและราคาสูง ดังนั้นวิธีการสร้างรายได้ให้เกษตรกรภายใต้สภาพแวดล้อมใหม่นี้ คือ เพาะปลูกให้ได้ผลผลิตมากที่สุดเพื่อมาจำหน่ายให้รัฐบาลโดยไม่ต้องกังวลในเรื่องของราคาที่จะขายได้ผลลัพธ์ (ปัญญาพัฒน์ ประสิทธิ์เดชสกุล, 2555)

แต่สถานการณ์จริงที่เกิดขึ้น กลับพบว่า โครงการรับจำนำช่วยพยุงในราคาข้าวเปลือกในประเทศได้ประมาณตันละ 1,300-1,700 บาทเนื่องจากภาวะการค้าข้าวในตลาดโลกมีการแข่งขันที่รุนแรงขึ้นมาก ทำให้ราคาข้าวเปลือกเจ้าความชื้นต่ำที่เกษตรกรขายนอกโครงการในภาคเอกชนขณะนี้ยังต่ำกว่าตันละ 1 หมื่นบาทเท่านั้น ซึ่งยังต่ำกว่าราคาแทรกแซงประมาณตันละ 5,000 บาท ปรากฏการณ์นี้สะท้อนให้เห็นว่าในตลาดการค้าข้าว รัฐบาลมิได้มีอำนาจกำหนดราคาข้าวเปลือกในประเทศได้มากอย่างที่คาด และไม่สามารถพยุงราคาในตลาดโลกได้ดังที่เข้าใจแม้ประเทศไทยจะเป็น ผู้ส่งออกรายใหญ่ของโลก (สมพร อิศวิลานนท์, 2553) มีผู้ที่กล่าวถึงโครงการรับจำนำข้าวไว้หลายประการ

อัมมาร สยามวาลา (2554) พบว่า ทั้งการรับจำนำ และการประกันราคามีจุดประสงค์ เพื่อช่วยชาวนาที่ยากจน ถ้าชาวนารวย รัฐบาลก็ไม่ต้องทำอะไรทั้งนั้น การรับจำนำเป็นการให้ความช่วยเหลือออกไป ทั้งชาวนารวยทั้งชาวนาจนได้หมด แต่การประกันราคาสามารถทำให้เบนไปให้ความช่วยเหลือชาวนายากจนได้มากกว่า ผลเสียของการรับจำนำข้าว คือ ตลาดข้าวไทย เมื่อก่อนมีประสิทธิภาพสูงมาก ตลาดมีการแยกแยะข้าวดี ข้าวเลวอย่างชัดเจน ถ้าเรารับจำนำข้าวมากๆ ชาวนาจะเร่งปลูกข้าวเพื่อมาขายให้รัฐบาล คุณภาพของข้าวก็จะดิ่งลงไปเรื่อยๆ เพราะชาวนาจะเร่งแต่ผลิตข้าวออกมา ใช้การปลูกระยะเวลาสั้นๆ ปลูกปีละ 3 ครั้ง เพื่อเร่งเข้าโครงการรับจำนำ เมื่อรัฐบาลรับซื้อข้าวผ่านโรงสี ความพิถีพิถันในการแยกแยะคุณภาพจะหายไปหมด เราต้องดูแลคุณภาพของข้าวด้วย

สกนธ์ วรรณวิวัฒนา (2554) พบว่า โครงการรับจำนำข้าวเปลือกของรัฐบาล ต้องระงับการขึ้นทะเบียนว่าเป็นเกษตรจริงหรือไม่ จะมีการควบคุมดูแลโรงสีอย่างไรไม่ให้ทุจริต การรับจำนำข้าวเปลือกในราคาสูงจะผลักดันให้ราคาข้าวในตลาดโลกปรับสูงขึ้นได้จริงหรือไม่ เพราะไทยยังมีคู่แข่งสำคัญมาตัดราคา

กิตติรัตน์ ณ ระนอง (2554) พบว่า การจัดงบประมาณรายจ่ายปี 2555 นายกรัฐมนตรีให้นโยบายว่าจะไม่ให้ขาดดุลเกิน 4 แสนล้านบาท ด้วยการเลือกตัดโครงการที่ไม่ใช่ในนโยบายของรัฐบาลปัจจุบัน เพื่อให้ครอบคลุมกรอบการใช้งบฯ ส่วนการจัดทำงบประมาณจะเกิดขึ้นเมื่อใดนั้น ก็คงจะต้องพิจารณาถึงการกระตุ้นเศรษฐกิจผ่านนโยบายต่างๆ เสียก่อน โดยหากประชาชนมีรายได้เพิ่มแล้ว ภาษีต่างๆ รวมไปถึงภาษีนิติบุคคล ภาษีมูลค่าเพิ่มก็จะเพิ่มกลับคืนมา

อัคร์ พิศาลวานิช (2554) พบว่า ราคาจำนำที่รัฐบาลกำหนดไว้ 1.5-2 หมื่นบาท จะดูว่าเป็นราคาที่เหมาะสมหรือไม่นั้น คงต้องดูที่ตลาดโลกด้วย ซึ่งขณะนี้ราคาข้าวขาวในตลาดโลกอยู่ที่ตันละ 500 ดอลลาร์สหรัฐ แต่หากจำนำที่ตันละ 1.5 หมื่นบาท จะทำให้ราคาข้าวไทยสูงขึ้นไปถึงตันละ 850 ดอลลาร์สหรัฐทันที และเมื่อราคาข้าวไทยสูง ผู้ซื้อก็จะหันไปซื้อข้าวเวียดนามที่มีราคาต่ำกว่าแทน

นอกจากจะทำให้ผลผลิตล้นตลาดแล้ว จะยิ่งกดดันให้ราคาข้าวเปลือกในประเทศลดลงสวนทางกับเจตนาารมณ์ของรัฐบาล และที่สำคัญคือยังทำให้เกษตรกรลดความพยายามในการบริหารจัดการต้นทุน และการดูแลคุณภาพผลผลิตลง จึงต้องยอมรับว่าอุปสรรคต่อการพัฒนาความเข้มแข็งของชาวนาไทยเมื่อต้องเผชิญกับโลกความเป็นจริงเมื่อมาตรการภาครัฐสิ้นสุดลงและจึงมีปัญหาเกิดขึ้น อยู่บริเวณทุกพื้นที่ทั่วทุกจังหวัดของประเทศไทย

จังหวัดเพชรบูรณ์เป็นจังหวัดหนึ่งที่ประสบกับปัญหาที่เกิดจากนโยบายการรับจำนำข้าว ปัญหาที่พบคือ กลุ่มชาวนา จาก 6 ตำบล จากอำเภอหล่มสัก และอำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์ ได้ชุมนุมประท้วงบนถนนสาย สระบุรี-หล่มสัก เพื่อเรียกร้องให้ทางจังหวัดดำเนินคดีกับโรงสีข้าวมานะยังเจริญดี ตำบลวังชมพู อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์ หลังจากไม่ได้รับเงินจากทางโรงสี ซึ่งทางโรงสีได้อ้างว่าได้เข้าร่วมโครงการรับจำนำข้าวปรังของรัฐบาล แต่ยังไม่ได้รับเงินโดยการเจรจาครั้งล่าสุดวันที่ 23 กรกฎาคม 2555 โรงสีนัดหมายจะจ่ายเงินผ่านบัญชีธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร ให้แก่ชาวนาทั้งหมด เกือบ 200 ราย ซึ่งตกลงจ่ายในราคาเกี่ยวนละ 9,000 บาท ที่ความชื้น 20-25% จากนั้นยังมีการทำบันทึกข้อตกลงไว้กับทางคณะอนุกรรมการติดตามกำกับดูแลการรับจำนำระดับจังหวัด แต่อย่างไรก็ตาม ชาวนาก็ยังไม่ได้รับเงินครบตามจำนวนที่จะได้

นอกจากชาวนาใน อำเภอหล่มสัก ที่ได้รับผลกระทบจากโครงการรับจำนำข้าว ชาวนาบางส่วนใน ตำบลดงมูลเหล็ก อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์ ก็ได้เข้าร่วมการชุมนุมเช่นกัน จึงกล่าวได้ว่าชาวนากลุ่มนี้

มีความความเสี่ยงสูงต่อการเกิดปัญหา เพราะข้อมูลจากเกษตรกรเพชรบูรณ์ชาวนาที่ขึ้นทะเบียน มีมากถึง 1,102 ครัวเรือน จากสถานการณ์ดังกล่าวคณะวิจัยสนใจที่จะศึกษา ผลกระทบด้านเศรษฐกิจและสังคม ของชาวนาจากโครงการรับจำนำข้าว ปี 2554 ตำบลดงมูลเหล็ก อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์ โดย คาดหวังว่าผลการวิจัยครั้งนี้ จะบ่งชี้ความรู้เกี่ยวกับผลกระทบด้านเศรษฐกิจและสังคม และเป็น แนวทางในการสร้างนโยบาย เกี่ยวกับการช่วยเหลือชาวนาให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีกว่าที่เป็นอยู่ นำไปสู่การ พัฒนาอย่างยั่งยืนในอนาคต

1.2 วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษาผลกระทบด้านเศรษฐกิจและสังคมจากโครงการรับจำนำข้าวของชาวนาปี 2554 ตำบล ดงมูลเหล็ก อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์

1.3 ขอบเขตการวิจัย

1.3.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา การศึกษาในครั้งนี้ผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับผลกระทบด้าน เศรษฐกิจและสังคมจากโครงการรับจำนำข้าวของชาวนาปี 2554

1.3.2 ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

-ประชากร คือ ชาวนาที่ขึ้นทะเบียนเกษตรกร จำนวน 11 หมู่บ้าน รวม 1,102 ครัวเรือน ตำบลดงมูลเหล็ก อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์ (เกษตรจังหวัดเพชรบูรณ์, 2555)

-กลุ่มตัวอย่าง คือ ชาวนาที่ขึ้นทะเบียนเกษตรกรจาก 11 หมู่บ้าน รวม 1,102 ครัวเรือน ซึ่งคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างโดยการคำนวณจากสูตรทาโร ยามาเน่ (Taro Yamane) ได้กลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น 300 ครัวเรือน

1.3.2 ขอบเขตด้านพื้นที่ ได้แก่ ตำบลดงมูลเหล็ก อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์

1.4 นิยามคำศัพท์เฉพาะ

1.4.1 โครงการรับจำนำข้าว หมายถึง โครงการพุงราคาข้าวของรัฐบาลปี 2554 โดยชาวนาต้อง ขึ้นทะเบียนเกษตรกร มีใบรับรอง และนำผลผลิตเข้าสู่โครงการรับจำนำข้าว

1.4.2 ชาวนา หมายถึง เกษตรกร ตำบลดงมูลเหล็ก อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์ จำนวน 300 ครัวเรือน ที่ปลูกข้าวและขึ้นทะเบียนเกษตรกรเข้าร่วมโครงการรับจำนำข้าว ปี 2554

1.4.3 ผลกระทบด้านเศรษฐกิจ หมายถึง ผลกระทบที่เกี่ยวกับเกี่ยวข้องกับโครงการรับจำนำข้าว การมีภาระหนี้สิน จากการกู้ยืมเพื่อใช้จ่ายในครอบครัว หรือการกู้ยืมเงินลงทุนทำนาในรอบถัดไป

1.4.4 ผลกระทบด้านสังคม หมายถึง ผลกระทบที่เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างชาวนาในชุมชนที่เป็นผลมาจากโครงการรับจำนำข้าวของชาวนาปี 2554 ตำบลดงมูลเหล็ก อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์

1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

ทราบผลกระทบด้านเศรษฐกิจและสังคม รวมถึงแนวทางการแก้ไขปัญหาจากโครงการรับจำนำข้าวของชาวนาปี 2554 ตำบลดงมูลเหล็ก อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์

บทที่ 2

แนวคิด และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาวิจัยเรื่องผลกระทบด้านเศรษฐกิจและสังคมจากโครงการรับจำนำข้าวของชวนา ตำบล ดงมูลเหล็ก อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์ คณะผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อเป็น พื้นฐานสำหรับการศึกษา ดังนี้

2.1 แนวคิดเกี่ยวกับการรับจำนำข้าว

- วิวัฒนาการของโครงการรับจำนำข้าว
- การดำเนินการการรับจำนำข้าว
- หลักเกณฑ์การรับจำนำข้าว
- ผลกระทบด้านเศรษฐกิจจากโครงการรับจำนำข้าว
- ผลกระทบด้านสังคม

2.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.3 กรอบแนวคิดในการวิจัย

2.4 สมมติฐานงานวิจัย

2.1 แนวคิดเกี่ยวกับการรับจำนำข้าว

2.1.1 วิวัฒนาการของโครงการรับจำนำข้าว

สมพร อิศวิลานนท์ (2553) การใช้มาตรการด้านราคาเพื่อยกระดับราคาข้าวเปลือกมีมานานแล้ว การขยายตัวของการปฏิวัติเขียวที่ทำให้มีข้าวพันธุ์ไม่ไวแสงเกิดขึ้นพร้อมกับการปลูกข้าวได้ทุกฤดูกาล โดยเฉพาะในพื้นที่ชลประทาน ได้ส่งผลที่สำคัญต่อการขยายตัวของอุปทานผลผลิตข้าวเปลือกที่เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว เพราะเกษตรกรในพื้นที่ชลประทานปลูกข้าวได้มากกว่าหนึ่งครั้งในรอบปี และเป็นที่มาของการทำนาปีและนาปรัง ตลอดจนระดับราคาข้าวที่ตกต่ำลงอย่างมาก ภาวะตกต่ำของราคาข้าวโดยเฉพาะ ในช่วงเวลาเก็บเกี่ยว ซึ่งเกษตรกรที่ขาดแคลนเงินทุนจำต้องเร่งขายข้าวในทันทีภายหลังการเก็บเกี่ยวทำให้ รัฐต้องเข้าไปแทรกแซงกลไกราคาในตลาดข้าวเปลือก เพื่อยกระดับราคาให้สูงขึ้น

พ.ศ. 2519- พ.ศ. 2523 รัฐบาลได้ใช้มาตรการพยุงราคาโดยให้องค์การตลาดเพื่อเกษตรกรทำหน้าที่รับซื้อข้าวเปลือกเพื่อพยุงราคาไม่ให้ตกต่ำจนเกินไป

พ.ศ. 2524- พ.ศ. 2528 รัฐบาลได้ปรับปรุงรูปแบบของโครงการพยุगरาคาข้าวมาเป็นโครงการรับจำนำข้าวเปลือก โดยมอบหมายให้ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) รับจำนำข้าวเปลือกจากชาวนาในอัตราดอกเบี้ยต่ำ เพื่อจูงใจให้ชาวนาชะลอการขายข้าวในช่วงต้นฤดูเก็บเกี่ยวและลดอุปทานข้าวที่ออกสู่ตลาด เพื่อให้ชาวนามีเงินไปใช้ก่อนโดยไม่ต้องขายข้าว เมื่อราคาข้าวหลังฤดูเก็บเกี่ยวสูงขึ้นชาวนาค่อยมาไถ่ถอนข้าวเปลือกไปขายในตลาด ก็จะช่วยให้เกษตรกรมีรายได้สูงขึ้น

ปัญญาพัฒน์ ประสิทธิ์เดชะสกุล (2555) โครงการรับจำนำข้าวเปลือกในระยะเริ่มแรกเป็นโครงการเสริมและเป็นโครงการขนาดเล็ก โดยเปิดโอกาสให้เกษตรกรที่ต้องการใช้เงินในต้นฤดูการเก็บเกี่ยวได้นำข้าวมาจำนำไว้เป็นหลักประกันและเพื่อลดอุปทานข้าวที่จะเข้าสู่ตลาดในช่วงฤดูเก็บเกี่ยวจำนวนมากได้ชะลอตัวลง ทั้งนี้เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการจะได้รับเงินกู้ยืมไม่เกินร้อยละ 80 ของมูลค่าข้าวเปลือกที่นำมาจำนำตามมูลค่าตลาดและในวงเงินกู้ไม่เกินรายละ 100,000 บาท โดย ธ.ก.ส. คิดอัตราดอกเบี้ยร้อยละ 13 ต่อปี พร้อมทั้งมีเงื่อนไขว่าเกษตรกรจะต้องมาไถ่ถอนข้าวเปลือกคืนอย่างช้าตามเวลาที่กำหนดไว้ และหากไม่มาไถ่ถอนภายในกำหนดข้าวเปลือกที่นำมาจำนำจะตกเป็นของ ธ.ก.ส. และจะถูกนำออกจำหน่ายเพื่อชำระหนี้สินต่อไป การดำเนินงานในปีแรกๆ พบว่ามีชาวนาจำนวนน้อยรายที่เข้าร่วมโครงการ ทั้งนี้ เพราะชาวนาไม่เข้าใจในวิธีการและกลัวสูญเสียประโยชน์หากเข้าร่วมโครงการ

พ.ศ. 2529 - พ.ศ. 2543 นับเป็นก้าวสำคัญเพราะได้เปลี่ยนแปลงจากโครงการเสริมมาเป็นโครงการหลัก ทั้งนี้ รัฐบาลได้ผลักดันให้ ธ.ก.ส. เข้ามามีบทบาทในการรับจำนำข้าวเปลือกจำนวนมากเป็นครั้งแรก เพื่อรักษาระดับราคาข้าวไม่ให้ตกต่ำโดยการชะลอการขายของเกษตรกร ต่อมารัฐได้เปลี่ยนแปลงจำนวนเงินกู้ที่เกษตรกรได้รับจากร้อยละ 80 เป็นไม่เกินร้อยละ 95 ของราคาเป้าหมาย และให้ ธ.ก.ส. รับจำนำข้าวเปลือกเฉพาะข้าวเปลือกในยุ้งฉางของเกษตรกร สำหรับเกษตรกรและสถาบันเกษตรกรที่ไม่มียุ้งฉางให้นำข้าวเปลือกไปฝากไว้ที่เก็บหรือยุ้งฉางของ อ.ต.ก. หรือของโรงสีที่ อ.ต.ก. เข้าไว้และนำไปประทวนสินค้าที่ อ.ต.ก. ออกให้ไปจำนำกับ ธ.ก.ส. (กรมการปกครอง, 2540)

พ.ศ. 2544 รัฐบาลพรรคไทยรักไทย เข้ามาบริหารประเทศ ได้ปรับปรุงโครงการรับจำนำใหม่ โดยให้ ธ.ก.ส. รับจำนำใบประทวนสินค้าที่ อ.ต.ก. และ อคส. ออกให้แก่เกษตรกรที่นำข้าวเปลือก นาปรัง ปี 2544 ไปฝากไว้ ซึ่งเริ่มดำเนินการตั้งแต่ เดือนเมษายน ถึงเดือนสิงหาคม 2544 กำหนดระยะเวลาไถ่ถอน 5 เดือน พร้อมกับขยายวงเงินรับจำนำเป็นไม่เกินรายละ 350,000 บาท และกำหนดเงื่อนไขให้สามารถนำข้าวเปลือกนาปรังที่ อ.ต.ก. และ อคส. รับฝากไว้ไปสีแปรสภาพเป็นข้าวสารและเก็บไว้ในคลังสินค้ากลาง นอกจากนี้ ยังให้มีการรับจำนำใบประทวนสินค้าโดยให้เกษตรกรนำข้าวเปลือกมาจำนำกับโรงสีและให้

โรงสีโดยมี อ.ต.ก. และ อคส. เป็นผู้ออกไปประทวนสินค้าให้กับเกษตรกร เมื่อเกษตรกรได้รับใบประทวนแล้วสามารถนำใบประทวนมาขึ้นเงินกับ ธ.ก.ส. ตามราคาที่ประกาศรับจำนำ (โสภิน ปานทอง, 2550)

พ.ศ. 2545- พ.ศ. 2546 ได้เปลี่ยนแปลงหลักเกณฑ์เพิ่มเติม โดยกำหนดปริมาณเป้าหมายการรับจำนำเพิ่มจาก 2.5 ล้านตัน เป็น 8.7 ล้านตัน ตามหลักเกณฑ์การรับจำนำ

พ.ศ. 2547- พ.ศ. 2548 รัฐบาลขยายราคาจำนำให้สูงกว่าระดับราคาตลาด โดยการปรับเพิ่มราคาจำนำส่งผลให้เกษตรกรนำข้าวเปลือกที่ผลิตได้มาเข้าโครงการรับจำนำสูงมากขึ้น

พ.ศ. 2548- พ.ศ. 2549 การมาถ่ออ่อนคืนของเกษตรกรมีจำนวนลดน้อยลง เป็นผลให้ข้าวหลุดจำนำตกเป็นของรัฐในจำนวนที่มากขึ้นไปจากเดิมกว่าที่เคยเป็นมา

พ.ศ. 2549- พ.ศ. 2550 ได้มีการเปลี่ยนแปลงรัฐบาลจากพรรคไทยรักไทยเป็นรัฐบาลชั่วคราวซึ่งมี พลเอกสุรยุทธ์ จุลานนท์ เป็นนายกรัฐมนตรี การดำเนินโครงการรับจำนำข้าวเปลือกในฤดูนาปี รัฐบาลในขณะนั้นยังดำเนินเหมือนกับปีที่ผ่านมา แต่ได้ปรับลดเป้าหมายปริมาณการรับจำนำลงจาก 9 ล้านตัน มาเป็น 8 ล้านตัน ทั้งนี้ เพื่อให้เป็นไปตามยุทธศาสตร์ข้าวไทย พร้อมกับปรับราคาจำนำเป้าหมายในฤดูนาปรังให้ใกล้เคียงกับราคาตลาด พร้อมทั้งมีการจัดทำแผนการระบายข้าวในสต็อกออกเป็นระยะและสามารถระบายข้าวสารคงเหลือในสต็อกได้ลดลงเหลือเพียงจำนวน 2.1 ล้านตัน (โอฬาร พิทักษ์, 2555)

พ.ศ. 2551- พ.ศ. 2552 เป็นต้นมา ที่ได้ปรับเปลี่ยนนโยบายไปเป็นโครงการประกันรายได้ขั้นต่ำในรัฐบาลพรรคประชาธิปัตย์ รัฐบาลได้เพิ่มราคาเป้าหมายของการรับจำนำให้สูงกว่าระดับราคาตลาดไปพร้อมๆ กับการเพิ่มปริมาณเป้าหมายของการรับจำนำ และได้มีมาตรการให้โรงสีเอกชนเข้ามาเป็นกลไกที่สำคัญในกระบวนการรับจำนำข้าวเปลือก เพิ่มเติมจากการใช้กลไกของ ธ.ก.ส. และสถาบันสหกรณ์ที่มีการรับจำนำไว้กับยุ่งฉาง การปรับราคาจำนำเพิ่มขึ้นแม้จะเป็นเหตุผลด้านนโยบายเพื่อการยกระดับรายได้ให้เกษตรกรมีระดับรายได้ที่สูงขึ้นก็ตาม แต่การยกระดับราคาที่สูงกว่าระดับราคาตลาดพร้อมกับปริมาณที่รับจำนำย่อมสร้างผลกระทบต่อกิจกรรมของตลาดกลางข้าวเปลือก ทั้งนี้ เพราะรัฐได้กลายเป็นผู้รับซื้อข้าวเปลือกรายใหญ่ในท้องตลาด การศึกษาช่องทางการตลาดข้าวเปลือกของศูนย์วิจัยเศรษฐศาสตร์ประยุกต์ได้รายงานไว้ว่า นับจากมีการปรับเปลี่ยนรูปแบบโครงการรับจำนำข้าวเปลือกไปสู่การแทรกแซงกลไกตลาดในรูปแบบของการประกันราคาขั้นต่ำ ทำให้มีการเปลี่ยนแปลงในช่องทางตลาดข้าวจากเดิมที่เกษตรกรขาย ผ่านพ่อค้าในหมู่บ้านและตลาดกลาง ไปสู่การขายผ่านโรงสีเป็นสำคัญ (ภูมิ สารผล, 2555)

พ.ศ. 2552 - พ.ศ. 2553 รัฐบาลเพิ่มปริมาณการรับจำนำข้าวเปลือก และปรับเปลี่ยนวิธีดำเนินการรับจำนำจากเดิมที่ให้รับจำนำต่ำกว่าราคาตลาด ไปเป็นการรับจำนำเท่ากับราคาตลาดและต่อมายังได้ยกระดับราคาเป้าหมายที่สูงกว่าราคาตลาด ซึ่งแม้้นโยบายดังกล่าวจะเป็นการช่วยเหลือ

เกษตรกรให้มีรายได้มากขึ้นจากการทำนาเพื่อให้ได้รับผลตอบแทนที่เหมาะสม แต่นโยบายดังกล่าวได้สร้างผลกระทบต่อการจัดการไร่นาของเกษตรกร เพราะเกษตรกรจะปลูกข้าวอายุสั้นเพื่อหวังทำรอบการเพาะปลูกให้ได้มากขึ้น โดยไม่คำนึงถึงคุณภาพข้าว และที่สำคัญ นโยบายรับจํานําได้ส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพของการแข่งขันในตลาดข้าวเปลือก เพราะการใช้นโยบายดังกล่าวได้ทำให้กลไกตลาดกลางข้าวเปลือกที่ได้พัฒนาการมาอย่างดีต้องหายไปจากระบบการค้าข้าว ทำให้อํานาจในการต่อรองระหว่างเกษตรกรและโรงสีหายไป และช่องทางการตลาดเปลี่ยนแปลงไปเมื่อเกษตรกรเก็บเกี่ยวข้าวแล้วไม่มีทางเลือกอื่นแต่ต้องนำไปส่งขายให้กับโรงสี ซึ่งก็จะถูกเอาเปรียบจากอํานาจในการต่อรองที่ไม่เท่าเทียมกัน

พ.ศ. 2554 เป็นต้นมาได้เปลี่ยนจากนโยบายการประกันราคาข้าวของรัฐบาลพรรคประชาธิปัตย์ เป็นนโยบายการรับจํานําข้าวของรัฐบาลพรรคเพื่อไทย โครงการรับจํานําข้าว เป็นโครงการที่เกิดขึ้นในสมัยพรรคไทยรักไทยเป็นรัฐบาล และมาหยุดโครงการดังกล่าวในรัฐบาลพรรคประชาธิปัตย์ เนื่องจากพรรคประชาธิปัตย์เห็นว่า มีช่องโหว่ในเรื่องของการคอร์รัปชัน ในขณะที่รัฐบาลพรรคเพื่อไทยได้ก้าวเข้ามาครั้งนี้อย่างจริงจังจึงนำนโยบายดังกล่าวกลับมาใช้อีกครั้งหนึ่ง

นอกจากนี้ การยกระดับราคาข้าวรับจํานําให้สูงกว่าราคาตลาดอย่างมาก ย่อมส่งผลกระทบต่อตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้ารวมถึงตลาดข้าวส่งออกของไทยตามมาด้วย ในขณะเดียวกัน นโยบายดังกล่าวกลับไปสนับสนุนให้กิจการโรงสีได้ประโยชน์จากการร่วมดำเนินธุรกิจกับภาครัฐอย่างมาก นอกจากนี้เวียดนามที่เป็นคู่แข่งและมีต้นทุนในการส่งออกต่ำกว่าไทย ก็ได้รับประโยชน์จากการดำเนินนโยบายรับจํานําของไทย เพราะนโยบายดังกล่าวของไทยมีผลทำให้ระดับราคาข้าวส่งออกของเวียดนามสูงขึ้นส่งผลดีต่อเกษตรกรและผู้ประกอบธุรกิจข้าวของเวียดนามตามมา

ดังนั้น การก้าวไปสู่การเป็นตลาดและฐานการผลิตเดียวของอาเซียนภายใต้ประชาคมเศรษฐกิจของอาเซียน (AEC) การดำเนินนโยบายเรื่องข้าวโดยเฉพาะนโยบายรับจํานําข้าวเปลือก โดยยกระดับราคาให้สูงกว่าระดับราคาตลาดอย่างมากของไทย ควรจะมองให้รอบด้าน เพราะมิฉะนั้น จะสร้างความสูญเสียในระยะยาวให้กับเศรษฐกิจข้าวไทยตามมา

2.1.2 การดำเนินการรับจํานําข้าว

ภูมิ สาระผล (2555) ข้าวเป็นรากฐานทางวัฒนธรรม สังคม เศรษฐกิจ และการเมือง ของประเทศไทยที่สำคัญ แต่ก็ยังไม่ทำให้เกษตรกรรายย่อยมีฐานะความเป็นอยู่ที่ดีได้ นโยบายมากมายเพื่อพุงปากท้องเกษตรกร คือการรับจํานําข้าวและการประกันรายได้เกษตรกร ตลอดจนการจัดความสัมพันธ์เชิงอํานาจในห่วงโซ่การผลิตใหม่ควบคู่ไปด้วยเพื่อให้การนำนโยบายด้านราคามาใช้เป็นเพียงเครื่องมือนโยบายประชานิยมที่ยังไม่มีประโยชน์สูงสุดแก่เกษตรกรแต่อย่างใด

สุภาภรณ์ พวงชมพู (2554) ศึกษาโครงการรับจำนำสินค้าเกษตรตามนโยบายของรัฐบาลนั้น กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ได้มีบทบาทสำคัญที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินการรับจำนำ สินค้าเกษตร ใน 3 ส่วน คือ

1) รับขึ้นทะเบียนเกษตรกร และออกไปรับรอง โดยมีกรมส่งเสริมการเกษตรเป็นหน่วยงานหลัก ในการดำเนินงาน ตามกรอบระยะเวลาที่กำหนดไว้ในโครงการรับจำนำสินค้าเกษตรแต่ละชนิด

2) กำหนดผลผลิตเฉลี่ย โดยสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตรจะคำนวณผลผลิตเฉลี่ยของสินค้า เกษตรแต่ละชนิดที่ รัฐบาลกำหนดให้มีการรับจำนำเป็นรายจังหวัด เพื่อใช้เป็นข้อมูลประกอบการพิจารณา การรับจำนำสินค้าเกษตรของเกษตรกรในโครงการ

3) เป็นจุดรับจำนำ (เฉพาะข้าวเปลือก) โดยมีองค์การตลาด เพื่อเกษตรกร (อ.ต.ก.) และสหกรณ์ การเกษตร ภายใต้การกำกับดูแลของกรมส่งเสริมสหกรณ์ ที่ทำหน้าที่เป็นจุดรับจำนำข้าวเปลือกให้กับ เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการ

2.1.3 หลักเกณฑ์การรับจำนำข้าว

คณะกรรมการนโยบายข้าวแห่งชาติ (กขช.) ได้มีมติเมื่อวันที่ 9 กันยายน 2554 อนุมัติกรอบชนิด ราคา ปริมาณ ระยะเวลา วิธีการ หลักเกณฑ์ เงื่อนไข และงบประมาณการดำเนินโครงการรับจำนำ ข้าวเปลือกนาปี ปีการผลิต 2554/55 และนำเสนอคณะรัฐมนตรีเพื่อทราบกรอบ วิธีการ หลักเกณฑ์ และ เงื่อนไขโครงการรับจำนำข้าวเปลือกนาปี ปีการผลิต 2554/55 และพิจารณาอนุมัติงบประมาณดำเนินการ โครงการต่อไป สรุปได้ดังนี้

1) ชนิดและราคารับจำนำข้าวเปลือกนาปี ปีการผลิต 2554/55 ให้กำหนดชนิดและ ราคารับจำนำ ข้าวเปลือกนาปี ปีการผลิต 2554/55 ณ ความชื้นไม่เกิน 15% ดังนี้

ข้าวเปลือกหอมมะลิ (42 กรัม)	ตันละ	20,000	บาท
ข้าวเปลือกหอมจังหวัด (40 กรัม)	ตันละ	18,000	บาท
ข้าวเปลือกปทุมธานี (42 กรัม)	ตันละ	16,000	บาท
ข้าวเปลือกเหนียว 10% เมล็ดยาว	ตันละ	16,000	บาท
ข้าวเปลือกเหนียว 10% เมล็ดสั้น	ตันละ	15,000	บาท
ข้าวเปลือกเจ้า 100%	ตันละ	15,000	บาท
ข้าวเปลือกเจ้า 5%	ตันละ	14,800	บาท
ข้าวเปลือกเจ้า 10%	ตันละ	14,600	บาท

ร่วมโครงการที่จะได้รับประโยชน์จากการที่มีข้าวเปลือกจำนวนมากเก็บไว้ในโกดังของรัฐจนเป็นเหตุให้ราคาต้นฤดูสูงขึ้น

1) การบิดเบือนราคาตลาด

สมพร อิศวิลานนท์ (2553) โรงสีทั้งภาครัฐและเอกชนมีหน้าที่นำข้าวเข้าสู่สต็อกเพื่อผ่านกระบวนการต่างๆ ของตลาดกลาง แต่ในขณะเดียวกัน รัฐรับจำนำข้าวหอมมะลิในราคาที่สูงกว่าข้าวชนิดอื่นๆ ทำให้มีการนำข้าวมาปลอมปนกับข้าวหอมมะลิเพื่อที่จะให้ได้ราคาที่สูงขึ้น รวมทั้งยังกระทบต่อตลาดซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าด้วย เพราะการกักเก็บข้าวจำนวนมหาศาลของรัฐบั่นทอนอุปสงค์และอุปทานของตลาดซื้อขายสินค้าข้าวล่วงหน้าจนไทยสูญเสียโอกาสทางการตลาดและการลงทุน

2) การแสวงหาค่าเช่าทางเศรษฐกิจ

วิโรจน์ ณ ระนอง (2545) การขาดประสิทธิภาพในการบริหารจัดการตลาดข้าวเปลือกของรัฐไม่เพียงเพิ่มงบประมาณและต้นทุนเท่านั้น ยังนำไปสู่การแสวงหาค่าเช่าทางเศรษฐกิจ การเปลี่ยนแปลงช่องทางตลาดข้าวจากที่เดิมที่เกษตรกรขายผ่านพ่อค้าคนกลางไปสู่การผ่านโรงสีทำให้เกิดการรั่วไหลในขั้นตอนของการรับจำนำ ทำให้อำนาจทางการตลาดของโรงสีสูงขึ้นมาจนเป็นเหตุให้โรงสีกลายเป็นผู้รับจ้างแข่งขันขยายกำลังการผลิตเกินกว่าวันละ 100 ตันแล้ว เนื่องจากไม่ต้องกังวลกับประสิทธิภาพการสีข้าวและการคาดคะเนราคาในอนาคตเหมือนก่อน

ดังนั้นค่าเช่าทางเศรษฐกิจจากโครงการรับจำนำจะถูกแบ่งให้ผู้ร่วมโครงการโดยเฉพาะโรงสีที่จะได้รับผลประโยชน์ส่วนเกินหรือค่าเช่าทางเศรษฐกิจผลประโยชน์รวมที่โรงสีได้รับจริงจะสูงกว่านี้ มาจากข้าวเปลือกไปหมุนขายในตลาดก่อน การสวมสิทธิ์ของชาวนา การลักลอบนำข้าวต่างประเทศมาสวมสิทธิ์และการส่งข้าวคุณภาพต่ำกว่าข้าวรับจำนำที่ได้จากเกษตรกรเข้าสู่โกดังกลางโดยร่วมมือผู้ตรวจสอบคุณภาพสินค้าไม่นับการผูกขาดอยู่ในกลุ่มโรงสีที่ไม่ก็ร้อยแห่งที่เข้าร่วมโครงการ

3) การทุจริตคอร์รัปชัน

มูลนิธิชีววิถี (2554) การทุจริตคอร์รัปชันเป็นปัญหาสำคัญประการหนึ่งของการดำเนินนโยบายรับจำนำข้าวตั้งแต่ขั้นตอนการจดทะเบียน เพราะเมื่อมีการเพิ่มราคาจำนำข้าวสูงขึ้นก็มีการจดทะเบียนพื้นเพาะปลูกสูงเกินกว่าความเป็นจริง หรือไม่ก็แบ่งพื้นที่ให้ลูกหลานเพื่อนำส่วนเกินไปขายในโครงการรับจำนำข้าวกรณีที่มีพื้นที่เพาะปลูกเกินกว่าราคาที่รัฐตั้งไว้

บางกรณีเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการแต่ไม่ได้ปลูกข้าวจริงก็ไปขอซื้อข้าวจากเกษตรกรรายอื่นที่ไม่ได้เข้าร่วมโครงการหรือไม่ก็เจ้าของที่ดินที่ให้เช่าที่ดินบับบังคับเกษตรกรผู้เช่าขายข้าวให้ตนเองเพื่อนำไปขายในโครงการจำนำ

สำหรับเจ้าของโกดังและผู้ตรวจสอบสินค้าก็ร่วมกันคอร์รัปชั่น โดยนำข้าวของรัฐเข้าโกดังน้อยกว่าข้าวในโครงการ หรือนำข้าวคุณภาพดีของรัฐไปขายแล้วนำข้าวที่มีคุณภาพต่ำกว่ามาเข้าโกดังแทนจนข้าวจริงที่เข้าโกดังกลางมีคุณภาพต่ำกว่าข้าวที่รัฐรับซื้อในโครงการรับจำนำรวมทั้งยังมีการเรียกเงินใต้โต๊ะกับเจ้าของโรงสีโดยผู้ตรวจสอบสินค้าบางราย

4) การสวมสิทธิ์

การสวมสิทธิ์ข้าวมาโดยการซื้อสิทธิ์จากผู้รวบรวมสิทธิของชาวนามาขายให้โรงสี ซึ่งราคาซื้อขายสิทธิ์จะขึ้นกับส่วนต่างระหว่างราคาตลาดกับราคารับจำนำ และมีการลักลอบนำข้าวจากประเทศเพื่อนบ้านมาสวมสิทธิ์ รวมทั้งยังมีการวิ่งเต้นกับนักการเมืองเพื่อจะข้ามเขตเข้าไปแย่งซื้อข้าวในจังหวัดที่มีโรงสีจำนวนน้อยด้วยโดยหลายกรณีทุจริตยังเกี่ยวพันกับการนำข้าวที่มีคุณภาพต่ำกว่าข้าวของโครงการรับจำนำเข้าไปในโกดังกลางหรือส่งข้าวเข้าโกดังในปริมาณต่ำกว่าที่ต้องนำส่งจริง

5) กลไกการแทรกแซงตลาด

การแทรกแซงตลาดมีการแทรกแซงตลาดอย่างรุนแรงจนทำให้รัฐบาลเป็นผู้รับซื้อข้าวรายใหญ่ที่สุดในตลาดและทำให้เกิดความไม่เท่าเทียมกันในการกระจายผลประโยชน์เพราะมีเกษตรกรเพียงส่วนหนึ่งเท่านั้นที่เข้าโครงการการรับจำนำและจึงทำให้เกิดการขาดประสิทธิภาพในการรักษาเสถียรภาพด้านราคาข้าวทั้งในระยะสั้นและระยะยาวจึงเกิดการขาดประสิทธิภาพในการยกระดับราคาข้าวในช่วงเข้าออกสู่ตลาดจำนวนมาก

6) ภาระด้านงบประมาณ เกิดภาระด้านงบประมาณมหาศาลนับแสนบาทในแต่ละรอบในการรับจำนำข้าวของเกษตรกร

2.1.5 ผลกระทบด้านสังคมจากโครงการรับจำนำข้าว

1) แนวคิดเครือข่ายทางสังคม

ธนพุกษ์ ชามะรัตน์ (2555) ได้วิเคราะห์ แนวคิดเครือข่ายทางสังคม มีพัฒนาการมาจากพื้นฐานของทฤษฎีการแลกเปลี่ยน โดยมีหลักการที่ว่า ในเครือข่ายสังคมจะประกอบไปด้วยบุคคลที่มีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน ตามบทบาทหรือหน้าที่ของแต่ละคนหรือคู่ความสัมพันธ์มีอยู่ ซึ่งแต่ละคนนั้นมีได้มีเพียงบทบาทเดียว หากแต่มีหลายบทบาทที่จะต้องสวมในชีวิตประจำวัน บุคคลไม่เพียงแต่ทำตามบทบาทหน้าที่ที่คาดหวังในสังคม หรือตามบรรทัดฐานที่ได้รับการถ่ายทอดมาเท่านั้น แต่ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลยังขึ้นอยู่กับพื้นฐานของการรับรู้และการตัดสินใจในการแลกเปลี่ยนซึ่งกันและกัน ทั้งในด้านวัตถุและทางด้านจิตใจ ในปัจจุบันสถานภาพองค์ความรู้ของแนวคิดนี้ได้ถูกใช้ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการวิเคราะห์เครือข่ายทางสังคม การสร้างตัวตนของเครือข่ายการแลกเปลี่ยนเชิงบูรณาการ

ในมุมมองของทฤษฎีการแลกเปลี่ยน ระเบียบสังคม ถือเป็นผลลัพธ์ที่ไม่ได้วางแผนของการแลกเปลี่ยนระหว่างสมาชิกของสังคมสัญญา ได้มีการแบ่งประเภทของทฤษฎีแลกเปลี่ยนเป็น 2 ประเภท คือ (1) ทฤษฎีการแลกเปลี่ยนระดับบุคคล หรือทฤษฎีการแลกเปลี่ยนเชิงพฤติกรรม ซึ่งพัฒนามาจากทฤษฎีจิตวิทยาเชิงพฤติกรรม และ (2) ทฤษฎีการแลกเปลี่ยนเชิงบูรณาการหรือทฤษฎีการแลกเปลี่ยนเชิงโครงสร้าง (สัญญา สัญญาวิวัฒน์, 2550)

จากแนวคิดเครือข่ายทางสังคมได้ส่งผลกระทบต่อให้เกิดผลกระทบด้านสังคมตามมาจากโครงการรับจำนำข้าวและส่งผลกระทบต่อถึงเกษตรกรผู้เข้าร่วมโครงการและไม่ได้เข้าร่วมโครงการจึงทำให้ส่งผลกระทบต่อประชาชนในระยะยาวจากโครงการนี้

2) ความสัมพันธ์ของคนในชุมชน

ความสัมพันธ์ของคนในชุมชนส่งผลกระทบต่อประชาชนที่เข้าร่วมโครงการและไม่ได้เข้าร่วมโครงการความสัมพันธ์ของชุมชน ตำบลลงมูลเหล็ก อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์ ส่งผลกระทบด้านสังคมจากโครงการรับจำนำข้าวเนื่องจากประชาชนมีความสัมพันธ์กันภายในชุมชนหลากหลายด้าน เช่น ความสัมพันธ์ระดับครอบครัว และความสัมพันธ์ระดับชุมชนจึงทำให้เป็นสาเหตุที่เกิดผลกระทบทางด้านสังคม

3) เครือข่ายทางสังคม

จากโครงการรับจำนำข้าวเป็นโครงการที่เกิดขึ้นจากนโยบายของรัฐบาลพรรคเพื่อไทย เมื่อปี 2554 จึงส่งผลต่อการรับรู้ข้อมูลข่าวสารที่ไม่ทั่วถึง การที่จะเกิดเครือข่ายทางสังคมขึ้นจะต้องมีการกระจายข่าวสารที่เชื่อถือได้และมีความมั่นคงในการที่จะมีการร่วมตัวเกิดขึ้นในครอบครัว ชุมชนและสังคม เพื่อให้คนภายในชุมชนรับรู้ข่าวสารของโครงการรับจำนำข้าวได้อย่างถูกต้องและแม่นยำ

4) ฐานะทางสังคม

เนื่องจากคนภายในสังคมมีฐานะความเป็นอยู่ที่แตกต่างกัน คนภายในชุมชนจึงเกิดความเหลื่อมล้ำต่ำ-สูงกันภายในสังคมเกิดการแบ่งแยกกันภายในสังคมออกเป็นกลุ่ม ทำให้คนในสังคมเกิดการที่จะติดต่อสื่อสารกันยากขึ้นที่ เพราะคนในสังคมถูกแบ่งให้มี ตำแหน่ง หน้าที่ และผู้มีอิทธิพลของคนภายในชุมชนโดยทำให้เกิดการเกรงกลัวของคมในสังคมขึ้นส่งผลให้เกิดผลกระทบต่อโครงการรับจำนำข้าว

2.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.2.1 การประกันราคาข้าว

โครงการประกันราคาเป็นโครงการที่เกิดขึ้นในสมัยรัฐบาลพรรคประชาธิปัตย์เพื่อแก้ปัญหาการคอร์ปชั่นจากการรับจำนำจากรัฐบาลชุดก่อนเพื่อเป็นการประกันว่าเกษตรกรจะขายข้าวได้ไม่ต่ำกว่า 1 หมื่นบาท และอาจจะปรับขึ้นในปีต่อไป

พรทิวา นาคาศัย (2555) เปิดเผยว่า ในการประชุมคณะกรรมการนโยบายข้าวแห่งชาติ (กขช.) นัดแรก ซึ่งมีนายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ นายกรัฐมนตรี เป็นประธาน วันที่ 18 กุมภาพันธ์ กระทรวงพาณิชย์ เตรียมนำเรื่องการกำหนดราคา ปริมาณ และระยะเวลารับจำนำข้าวเปลือกนาปรัง 2552 โดยเฉพาะขณะนี้มีการนำพันธุ์ข้าวหอมดอกมะลิ 105 ไปปลูกในพื้นที่ภาคกลางและเกษตรกร จ.นครสวรรค์ ขอปรับชนิดและราคาเท่าข้าวหอมมะลิ แต่การจะให้ข้าวหอมมะลิในอีสานและภาคกลางราคาเหมือนกันคงยาก โดยอาจกำหนดราคาทีละหลักร้อยตันละ 1 พันบาทแทนเพื่อให้ผลกระทบต่อราคาข้าวที่ลดลงเพราะช่วงนี้มีข้าวนาปรังออกสู่ตลาดจะยิ่งกระทบต่อราคาข้าวที่ลดลงได้

อภิรดี ตันตราภรณ์ (2555) กล่าวว่า ภาพรวมส่งออกข้าวในปี 2552 ทั้งปริมาณและราคาอาจไม่ดีเท่าปี 2551 แต่จะใกล้เคียงกับปี 2550 ซึ่งเป็นปีภาวะปกติ โดยปี 2552 คาดว่าจะมีปริมาณส่งออก 8.5-9.5 ล้านตัน และส่งออกขยายตัวในครึ่งปีหลัง หลังวิกฤตเศรษฐกิจคลี่คลายลง และหลายประเทศผลผลิตเสียหายจากภัยแล้งที่รุนแรงขึ้น ทำให้อาจมีการชะลอการส่งออกอีกครั้ง ส่วนราคาเฉลี่ยอยู่ที่ 530-540 เหรียญ/ตัน โดยปีนี้ทั้งปีจะมีการจัดคณะโปรโมทข้าวไทยทั้งการรักษาตลาดเก่าและเจาะตลาดใหม่ ซึ่งต้นเดือนมีนาคมนี้จะเดินทางไปญี่ปุ่นเพื่อร่วมงานแสดงสินค้าอาหารของญี่ปุ่นและพบผู้นำเข้ารายใหญ่ของญี่ปุ่น เพื่อหารือประเด็นการเปิดประมูลนำเข้าและกำหนดโควตานำเข้าข้าวหักเพื่อใช้ในอุตสาหกรรมและข้าวหอมมะลิเพื่อจำหน่ายในร้านอาหาร ทั้งนี้ ญี่ปุ่นมีการนำเข้าข้าวจากไทยปีละกว่า 2 แสนตัน

พรทิวา นาคาศัย (2555) ได้แถลงผลการประชุมคณะกรรมการนโยบายข้าวแห่งชาติ (กขช.) มีนายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ นายกรัฐมนตรี เป็นประธานว่า ที่ประชุมมีมติให้ดำเนินการโครงการรับจำนำข้าวนาปรังประจำปี 2552 จำนวน 2-2.5 ล้านตัน ระยะเวลาตั้งแต่วันที่ 16 มีนาคม-31 กรกฎาคมนี้ ส่วนรูปแบบการดำเนินงานรวมถึงการตั้งราคารับจำนำนั้น ที่ประชุมมอบหมายให้คณะกรรมการดำเนินการโครงการรับจำนำข้าว มีตนเป็นประธาน พิจารณาและเสนอ กขช.อีกครั้ง นอกจากนี้ ยังมีมติให้ปรับราคาการรับจำนำข้าวหอมจังหวัดจากเดิม 13,000 ตัน เป็น 14,000 ตัน

พุทธิพงษ์ ปุณณกันต์ (2555) กล่าวว่า นายกษมมอบหมายให้นายกอร์ปศักดิ์ สภาวสุ รองนายกรัฐมนตรี รับผิดชอบจัดตั้งคณะกรรมการตรวจสอบข้อมูลการระบายข้าวเปลือกนาปรังปี 2551 จำนวน 3.9 ล้านตัน ที่ทำให้รัฐขาดทุนจำนวน 1.5 หมื่นล้านบาทว่ามีข้อเท็จจริงเป็นอย่างไร โดยเฉพาะ

เหตุผลที่กระทรวงพาณิชย์อ้างว่ามีการจ้างบริษัทเอกชนให้ตรวจสอบคุณภาพข้าวและพบว่าข้าวไม่ได้คุณภาพเป็นจำนวนมาก ทำให้ต้องขายในราคาต่ำ

ชูเกียรติ โอภาสวงศ์ (2555) เปิดเผยว่า พบปัญหาการสวมสิทธิ์รับจำนำข้าวในโครงการของรัฐบาล 2 ประเภทคือ 1.การนำข้าวเปลือกภายในประเทศซึ่งไม่ใช่ของเกษตรกรมาสวมสิทธิ์เกษตรกร เพื่อเข้าโครงการรับจำนำ และนำข้าวเก่าของพ่อค้ามารับจำนำใหม่ 2.การนำข้าวเปลือกจากประเทศเพื่อนบ้านมาสวมสิทธิ์เกษตรกรไทยและนำเข้าโครงการรับจำนำ ส่วนใหญ่มีการลักลอบนำเข้าข้าวเปลือกมาจากประเทศกัมพูชา โดยขนผ่านแดนแถบจังหวัดบุรีรัมย์ สระแก้ว ศรีสะเกษ โดยมีทั้งข้าวเปลือกเจ้าและข้าวเปลือกหอมมะลิเกือบ 20,000 ตัน แบ่งเป็นข้าวเปลือกเจ้า 6,000-7,000 ตัน ซึ่งมีการลักลอบขนข้ามแดนมายังไทยวันละ 1,000 ตัน ส่วนข้าวเปลือกเจ้าหอมมะลิลอบเข้าประมาณ 10,000 ตัน

ชูเกียรติ โอภาสวงศ์ (2555) กล่าวว่า เห็นด้วยที่รัฐจะนำวิธีระบายข้าวแบบจีทูจีมาใช้บริหาร สต็อกข้าวรัฐที่มี 5 ล้านตัน เพราะจะทำให้ข้าวในประเทศมีปริมาณลดน้อยลง และทำให้ราคาตลาดสูงขึ้น ต่างจากปัจจุบันที่มีสต็อกข้าวมากทำให้ราคาต่ำ โดยการดำเนินงานจะต้องเน้นรายละเอียดประเทศที่จะเข้าไปทำจีทูจี เช่น อิหร่าน มีปัญหาเรื่องวิธีการชำระเงินผ่านธนาคารพาณิชย์ ตลาด ฟิลิปปินส์มีปัญหาเรื่องความโปร่งใสการซื้อขาย คาดว่าตลาดข้าวแบบจีทูจีจะสามารถรองรับข้าวได้ประมาณ 2-2.5 ล้านตัน ซึ่งถือว่าเพียงพอที่จะส่งผลต่อระดับราคาข้าวในประเทศสูงขึ้นได้

ศิริพร ฉุนตूरหัสสินิต (2554) โครงการประกันราคาข้าวเป็น มาตรการแทรกแซงราคาข้าวเปลือกที่ไม่บิดเบือนกลไกตลาดและช่วยลดภาระงบประมาณของรัฐบาลโดยในระยะแรกจะเป็นทางเลือกใหม่ให้กับเกษตรกรนอกจากการรับจำนำข้าวเปลือกและในระยะยาวจะเป็นระบบแทนที่ การรับจำนำประเทศไทยเป็นเพียงประเทศเดียวในโลกที่ ผลิตและส่งออกข้าวหอมมะลิด้วยลักษณะที่โดดเด่นและเป็นที่ยอมรับของผู้บริโภคข้าวทั้งในประเทศและต่างประเทศทำให้ข้าวหอมมะลิมีราคาสูงกว่าข้าวธรรมดาสำหรับพันธุ์ข้าวเจ้า 10 พันธุ์ที่ไม่สามารถเข้าร่วมโครงการประกันรายได้รอบที่ 2 ได้แก่ พันธุ์ 75 พันธุ์ซี75 พันธุ์ราชินี พันธุ์พวงทอง พันธุ์พวงเงิน พันธุ์พวงเงินพวงทอง พันธุ์พวงแก้ว พันธุ์ขาวปทุม พันธุ์สามพราน 1 พันธุ์มาเลเซีย และพันธุ์อื่นๆที่มีอายุต่ำกว่า 100 วัน ระบบการพยากรณ์ราคาข้าวเปลือกเจ้านาปี 5 เปอร์เซนต์โดยใช้โครงข่ายใยประสาทเทียมผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ต ได้นำโครงข่ายใยประสาทเทียมแบบหลายชั้นมาประยุกต์ใช้งาน จะทำการสอนระบบให้เกิดเรียนรู้ด้วยเทคนิคการแพร่กระจายย้อนกลับ ระบบนี้พัฒนาขึ้นมาเป็นเว็บแอปพลิเคชัน เศรษฐกิจข้าวไทยกำลังแข่งขันไม่ได้และอยู่ในภาวะถดถอยโดยเฉพาะในตลาดข้าวอาเซียนแม้ปัจจุบันไทยจะเป็นผู้ส่งออกข้าวเป็นอันดับหนึ่งของโลกแต่การส่งออกของไทยไปยังตลาดนอกอาเซียนเป็นสำคัญโดยเฉพาะตลาดข้าวฝั่งในแอฟริกา

สุภาภรณ์ พวงชมพู (2554) รัฐบาลควรดำเนินโครงการนี้ ต่อไปในอนาคตและเห็นว่าโครงการประกันราคาข้าวดีกว่าการรับจำนำข้าวทั้งนี้ เพราะเกษตรกรได้รับเงินโดยตรงจากรัฐบาลและสามารถนำเงินส่วนต่างไปใช้จ่ายในการดำเนินงานและการดำรงชีวิตต่อไปได้อีกทั้งเกษตรกรยังทราบถึงรายได้ที่แน่นอนทุกฤดูกาลผลิตปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับโครงการ ทั้งนี้ที่ผ่านมารัฐบาลกำหนดราคาประกันข้าวเปลือกนาปี 52/53 โดยข้าวเปลือก 5% อยู่ที่ ต้นละ 10,000 บาทข้าวเปลือกปทุมธานี 10,000 บาท ข้าวเปลือกหอมมะลิ 15,300 บาท ข้าวเปลือกหอมจังหวัด 14,300 บาท และข้าวเปลือกเหนียว 9,500 บาทซึ่งในโครงการประกันนาปีครั้งนี้ อาจพิจารณาราคาประกันใกล้เคียงกับของเดิม ซึ่งกระทรวงเกษตรสหรัฐอเมริกาสรุปสถานการณ์การผลิตข้าวของโลกปีการผลิต 2553/54 ว่ามีพื้นที่เก็บเกี่ยวรวม 985.82 ล้านไร่ผลผลิตข้าวเปลือกเฉลี่ย 680 กิโลกรัมต่อไร่พร้อมทั้งประเมินเบื้องต้นว่าปีการผลิต 2554/55 มีพื้นที่เก็บเกี่ยวรวม 992.82 ล้านไร่ผลผลิตข้าวเปลือกเฉลี่ย 696 กิโลกรัมต่อไร่และพยากรณ์ ณ เดือนกรกฎาคม 2555 ระบบการพยากรณ์ราคาข้าวเปลือกเจ้านาปี 5 เปอร์เซ็นต์โดยใช้โครงข่ายประสาทเทียมผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ต ได้นำโครงข่ายประสาทเทียมแบบหลายชั้นมาประยุกต์ใช้งาน จะทำการสอนระบบให้เกิดเรียนรู้ด้วยเทคนิคการแพร่กระจายย้อนกลับ

รัฐบาลควรดำเนินโครงการนี้ต่อไปในอนาคตและเห็นว่าโครงการประกันราคาข้าวดีกว่าการรับจำนำข้าวทั้งนี้ เพราะเกษตรกรได้รับเงินโดยตรงจากรัฐบาลและสามารถนำเงินส่วนต่างไปใช้จ่ายในการดำเนินงานและการดำรงชีวิตต่อไปได้อีกทั้งเกษตรกรยังทราบถึงรายได้ที่แน่นอนทุกฤดูกาลผลิตปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับโครงการ ทั้งนี้ที่ผ่านมารัฐบาลกำหนดราคาประกันข้าวเปลือกนาปี 52/53 โดยข้าวเปลือก 5% อยู่ที่ ต้นละ 10,000 บาทข้าวเปลือกปทุมธานี 10,000 บาท ข้าวเปลือกหอมมะลิ 15,300 บาท ข้าวเปลือกหอมจังหวัด 14,300 บาท และข้าวเปลือกเหนียว 9,500 บาทซึ่งในโครงการประกันนาปีครั้งนี้ อาจพิจารณาราคาประกันใกล้เคียงกับของเดิม โดยคำนวณจากต้นทุนการเพาะปลูกจากชานาที่ ตกประมาณต้นละ 6,000-7,000 บาทและบวกกำไรให้เพิ่ม อีก 30% เพื่อเกษตรกรมีรายได้ดีขึ้น

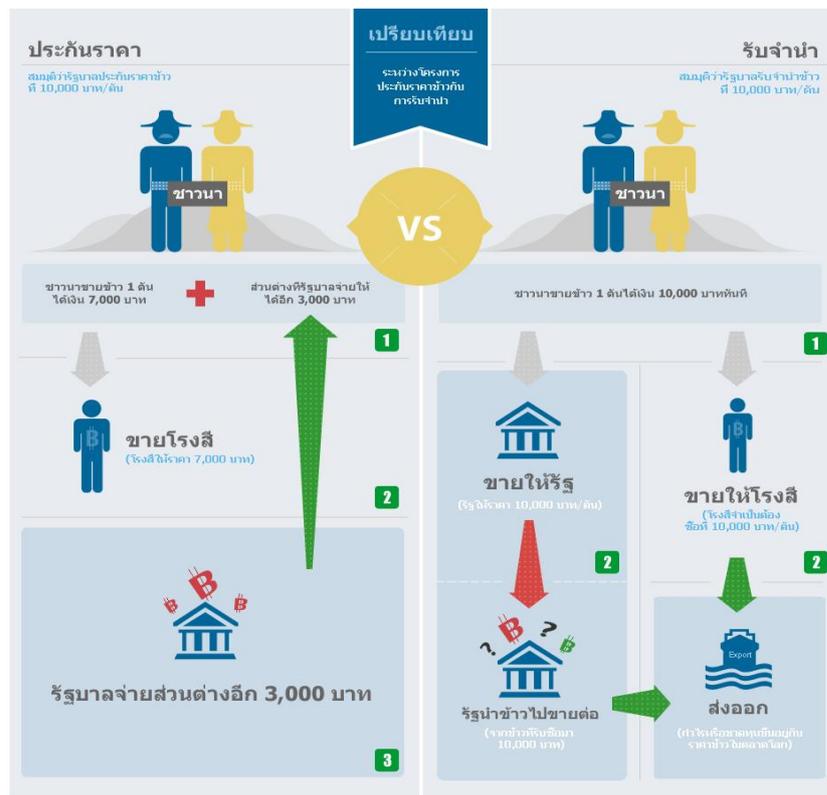
จากการศึกษาการบริหารการส่งออกพบว่าทั้ง 3 หน่วยงานมีความคิดเห็นที่ ตรงกันว่าการกำหนดให้ข้าวหอมมะลิไทยเป็นสินค้ามาตรฐานว่ามีผลดีต่อประเทศชาติโดยรวมที่ ช่วยยกระดับราคาข้าวหอมมะลิไทยให้สูงขึ้นส่งผลดีกับทุกๆฝ่ายแต่ในทางปฏิบัติได้ส่งผลกระทบต่อการทำงานของหน่วยงานเนื่องจากขาดการประเมินปัญหาและการประมวลผลที่ ชัดเจน ข้อดี เป็นการประกันว่าชานาจะขายข้าว ได้ไม่ต่ำกว่าหมื่นบาท (และจะปรับขึ้นในปีต่อไป) แม้ว่าราคาข้าวในท้อง ตลาดจะเป็น

เท่าไรทางรัฐจะชดเชยส่วนที่ □ขาดหายไปให้ ข้อเสีย รัฐต้องจ่ายเงินไปสู่เกษตรกรโดยตรง ทำให้รัฐต้องจ่ายเงินเพิ่มจำนวนมากโดยไม่ได้อะไรกลับมา

จากการศึกษาวิจัยพบว่าโครงการรับจำนำข้าวซึ่งชาวนาน่าจะได้รับผลประโยชน์ไปแบบเต็มๆ นั้น แท้ที่จริงผลประโยชน์จากโครงการนี้ ตกอยู่กับชาวนาเพียงร้อยละ 40 เท่านั้นที่สำคัญยังเป็นชาวนาในเขตชลประทานภาคกลาง/เหนือตอนล่างที่มีฐานะดีที่ได้รับประโยชน์มากถึงร้อยละ 35 ยังถือเป็นกลุ่มคนรวยที่สุดร้อยละ 20 แรกของครัวเรือนไทย

2.2.2 การเปรียบเทียบการประกันราคาข้าวและการรับจำนำข้าว

อำนาจ พันธุ์ขันทิพย์ (2555) การเปรียบเทียบ “การประกันราคาข้าว” และ “การรับจำนำข้าว” มีข้อดีและข้อเสียแสดงได้ดังรูปภาพได้ดังนี้

ภาพที่ 1 แสดงการเปรียบเทียบการประกันราคาข้าวและการรับจำนำข้าว

2.3 กรอบแนวคิดในการวิจัย

กรอบแนวคิดผลกระทบด้านเศรษฐกิจและสังคมจากโครงการรับจำนำข้าวของชาวนา ตำบลดงมูลเหล็ก อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์ คณะผู้วิจัยได้ทำการเสนอกรอบแนวคิดโดยได้ศึกษาจากแนวคิด ทฤษฎีและเอกสารที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

ตัวแปรอิสระ ได้แก่

2.3.1 ปัจจัยด้านครัวเรือน ประกอบด้วยตัวแปร เพศ อายุ จำนวนสมาชิกในครัวเรือน ความสัมพันธ์กับหัวหน้าครอบครัว ระดับการศึกษา ที่อยู่ พื้นที่ในการทำนา รายได้จากการเข้าโครงการ การเป็นเจ้าของที่ดิน

2.3.2 ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ ประกอบด้วยตัวแปร การทุจริตคอร์รัปชั่น การสวมสิทธิ์ กลไกการตลาด แทรกแซงตลาด การบิดเบือนราคาตลาด

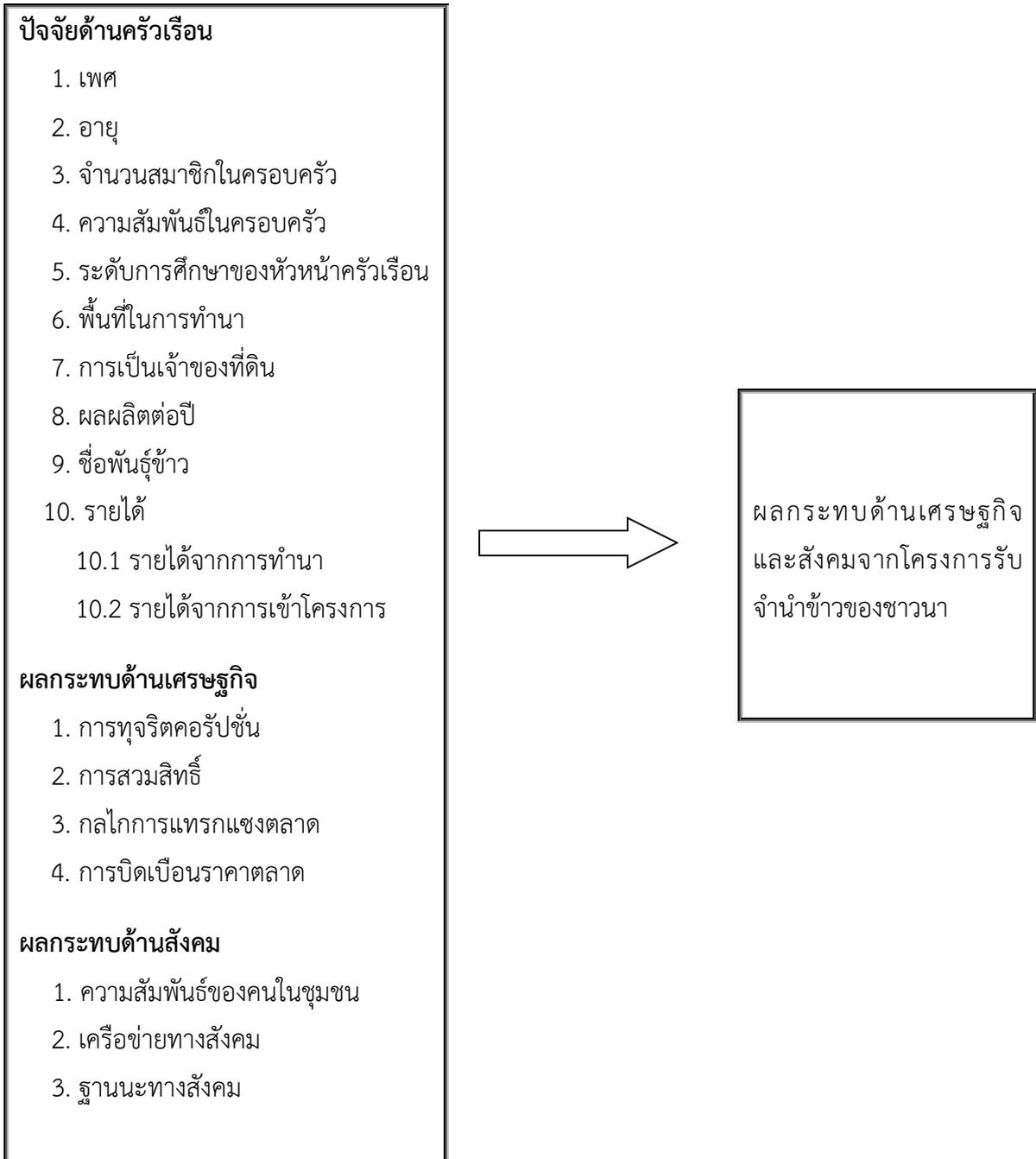
2.3.3 ปัจจัยด้านสังคม ความสัมพันธ์ของคนในชุมชน เครือข่ายทางสังคม ฐานะทางสังคม

ตัวแปรตาม คือ ผลกระทบด้านเศรษฐกิจและสังคมจากโครงการรับจำนำข้าวของชาวนา ตำบลดงมูลเหล็ก อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ตัวแปรอิสระ

ตัวแปรตาม

ภาพที่ 2 แสดงกรอบแนวคิดในการวิจัย

2.4 สมมติฐานการวิจัย

จากการศึกษาและทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องพบว่าผลกระทบด้านเศรษฐกิจและสังคมจากโครงการรับจำนำข้าวของชาวนาปี 2554 ตำบลงมูลเหล็ก อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์ได้กำหนดสมมติฐานในการทำวิจัย ดังนี้

2.4.1 ปัจจัยด้านครัวเรือน ประกอบด้วย ระดับการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือน พื้นที่ในการทำนา การเป็นเจ้าของที่ดิน ผลผลิตต่อปี รายได้จากการทำนาต่อปี รายได้จากการเข้าโครงการ มีความสัมพันธ์กับผลกระทบด้านเศรษฐกิจและสังคมจากโครงการรับจำนำข้าวของชาวนาปี 2554 ตำบลงมูลเหล็ก อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์

2.4.2 ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ ประกอบด้วย การทุจริตคอร์รัปชัน การสวมสิทธิ์ กลไกการตลาด แทรกแซงตลาด การบิดเบือนราคาตลาดมีความสัมพันธ์กับผลกระทบด้านเศรษฐกิจและสังคมจากโครงการรับจำนำข้าวของชาวนาปี 2554 ตำบลงมูลเหล็ก อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์

2.4.3 ปัจจัยด้านสังคม ประกอบด้วย ความสัมพันธ์ของคนในชุมชน เครือข่ายทางสังคม ฐานะทางสังคมมีความสัมพันธ์กับผลกระทบด้านเศรษฐกิจและสังคมจากโครงการรับจำนำข้าวของชาวนาปี 2554 ตำบลงมูลเหล็ก อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์

บทที่ 3

วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณเป็นหลักและเก็บข้อมูลเชิงลึกด้วยระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อศึกษาผลกระทบด้านเศรษฐกิจและสังคมจากโครงการรับจำนำข้าวของชาวนาปี 2554 ตำบลดงมูลเหล็ก อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์ โดยมีการดำเนินงานวิจัยดังนี้

ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณ มีรายละเอียด ดังนี้

3.1 หน่วยในการวิเคราะห์ข้อมูล

3.2 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3.4 วิธีการดำเนินการวิจัย

3.5 การวิเคราะห์ข้อมูล

3.6 สถิติที่ใช้ในการวิจัย

3.1 หน่วยในการวิเคราะห์ข้อมูล

หน่วยในการวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัยคือ ระดับครัวเรือน

3.2 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร

ประชากรในการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ คือ ชาวนาที่ขึ้นทะเบียนเกษตรกรปี 2554 ตำบลดงมูลเหล็ก อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์ จำนวน 11 หมู่บ้าน 1,102 ครัวเรือน (เกษตรจังหวัดเพชรบูรณ์, 2555)

กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาวิจัยคัดเลือกจากประชากรที่ขึ้นทะเบียนเกษตรกรปี 2554 ตำบลดงมูลเหล็ก อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์ จำนวน 11 หมู่บ้าน 1,102 ครัวเรือน ใช้สูตร ของทาโร ยามาเน่ (Taro Yamane) ได้ดังนี้

n = ขนาดกลุ่มตัวอย่าง

N = ประชากร

$$n = \frac{N}{1+n(0.05)^2}$$

$$n = \frac{1,102}{1+1,102(0.0025)} = 293$$

คณะผู้วิจัยคำนวณกลุ่มตัวอย่างได้ 293 ครัวเรือน แต่เพื่อการเป็นตัวแทนที่ดีและความน่าเชื่อถือของการวิจัย จึงปรับเพิ่มกลุ่มตัวอย่างจำนวนเป็นจำนวน 300 ครัวเรือน โดยมีวิธีการหากกลุ่มตัวอย่าง จากจำนวนกลุ่มครัวเรือนที่เข้าร่วมโครงการรับจำนำข้าว จำนวน 11 หมู่บ้าน โดยนำจำนวนครัวเรือนทั้งหมดของแต่ละหมู่ จำนวน 11 หมู่ คิดเป็นร้อยละ 30 ของจำนวนครัวเรือนที่เข้าร่วมโครงการ จึงได้กลุ่มตัวอย่าง แสดงตารางดังนี้

ตารางที่ 1 แสดงประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาวิจัย

พื้นที่ที่ทำการศึกษา	จำนวนครัวเรือนที่เข้าร่วมโครงการรับจำนำข้าว	จำนวนกลุ่มตัวอย่าง
หมู่ที่ 1 บ้านดงมูลเหล็ก	52	15
หมู่ที่ 2 บ้านดงมูลเหล็ก	83	25
หมู่ที่ 3 บ้านคลองบง	134	35
หมู่ที่ 4 บ้านดงมูลเหล็ก	145	35
หมู่ที่ 5 บ้านโนนตะแบก	153	40
หมู่ที่ 6 บ้านท่ากกตาล	180	45
หมู่ที่ 7 บ้านลำป่าสักมูล	81	25
หมู่ที่ 8 บ้านโนนสะอาด	45	15
หมู่ที่ 9 บ้านลำป่าสักเหนือ	116	30
หมู่ที่ 10 บ้านลำป่าสัก	32	10
หมู่ที่ 11 บ้านท่ากกตาล	81	25
รวม	1,102	300

ที่มา : เกษตรจังหวัดเพชรบูรณ์ วันที่ 17 กันยายน 2555

3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัยในครั้งนี้ คือ แบบสอบถามเกี่ยวกับผลกระทบด้านเศรษฐกิจและสังคมที่มีต่อโครงการรับจำนำข้าวของชาวนา ตำบลดงมูลเหล็ก อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์ โดยแบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 คำถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไประดับครัวเรือน

ตอนที่ 2 คำถามเกี่ยวกับผลกระทบด้านเศรษฐกิจจากโครงการรับจำนำข้าวของชาวนา ปี 2554
ตำบลดงมูลเหล็ก อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์

ตอนที่ 3 คำถามเกี่ยวกับผลกระทบด้านสังคมจากโครงการรับจำนำข้าวของชาวนาปี 2554
ตำบลดงมูลเหล็ก อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์ โดยวิเคราะห์ข้อมูลดังนี้

คำถามผลกระทบด้านเศรษฐกิจและสังคมจากโครงการรับจำนำข้าวของชาวนาปี 2554 มีระดับการวัด 5 ระดับตามแบบของ ลิเคิร์ต (Likert's five rating scale) ดังนี้

5 หมายถึง ผลกระทบด้านเศรษฐกิจและสังคมระดับมากที่สุด

4 หมายถึง ผลกระทบด้านเศรษฐกิจและสังคมระดับมาก

3 หมายถึง ผลกระทบด้านเศรษฐกิจและสังคมระดับปานกลาง

2 หมายถึง ผลกระทบด้านเศรษฐกิจและสังคมระดับน้อย

1 หมายถึง ผลกระทบด้านเศรษฐกิจและสังคมระดับน้อยที่สุด

ตอนที่ 4 ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเพิ่มเติมของผู้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับผลกระทบด้านเศรษฐกิจและสังคมจากโครงการรับจำนำข้าวของชาวนา ตำบลดงมูลเหล็ก อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์

3.4 วิธีการดำเนินการวิจัย

คณะผู้วิจัยใช้วิธีการศึกษาวิจัยเชิงปริมาณเป็นแนวทางในการศึกษาโดยมีวิธีการดำเนินการ ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาจากเอกสาร โดยคณะผู้วิจัยได้ศึกษาจากความเป็นมาของโครงการรับจำนำข้าว หลักและนโยบายการรับจำนำข้าว จำนวนเกษตรกรที่เข้าโครงการรับจำนำข้าว เพื่อศึกษาผลกระทบด้านเศรษฐกิจและสังคมที่มีต่อโครงการรับจำนำข้าวของชาวนา ตำบลดงมูลเหล็ก อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์

ขั้นตอนที่ 2 ทบทวนวรรณกรรม สร้างกรอบแนวคิด ประยุกต์เป็นแบบสอบถาม ทั้งนี้แบบสอบถามที่เก็บข้อมูลต้องผ่านการตรวจสอบจากผู้เชี่ยวชาญและหาค่าความเชื่อมั่นก่อนจะนำมาใช้เป็นเครื่องมือวิจัย

3.5 การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปชุดวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ เพื่อหาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานค่าความสัมพันธ์ (Correlation Analysis) นำเสนอผลการศึกษา พร้อมกับสรุปผลและอภิปรายผล

3.6 การนำเสนอผลการวิจัย

การนำเสนอผลการวิจัย การศึกษาครั้งนี้ใช้การนำเสนอการวิจัยดังนี้

- 1) ข้อมูลทั่วไปของครัวเรือน นำเสนอในรูปของตารางแสดงค่าร้อยละ
- 2) ข้อมูลระดับผลกระทบด้านเศรษฐกิจและสังคมจากโครงการรับจำนำข้าวของชาวนา
- 3) ข้อมูลผลกระทบด้านเศรษฐกิจและสังคมจากโครงการรับจำนำข้าวของชาวนาปี 2554
- 4) วิเคราะห์โดยหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (คูศรี วงศ์รัตนะ, 2553) โดยมีระดับการวัดดังนี้

ต่ำกว่า 0.30 ผลกระทบด้านเศรษฐกิจและสังคมระดับต่ำ

0.30 – 0.70 ผลกระทบด้านเศรษฐกิจและสังคมระดับปานกลาง

0.70 – 0.99 ผลกระทบด้านเศรษฐกิจและสังคมระดับสูง

ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ มีรายละเอียดดังนี้ เมื่อนำข้อมูลเชิงปริมาณวิเคราะห์ด้วยสถิติแล้ว จากนั้นผู้วิจัยจึงนำผลการวิเคราะห์ที่ได้ มาวิเคราะห์ร่วมกับการสัมภาษณ์เชิงลึก มีรายละเอียดดังนี้

3.7 กลุ่มเป้าหมายในการวิจัย การวิจัยครั้งนี้ เก็บข้อมูลจากกลุ่มผู้รู้ (Key Informant) ดังนี้

1) กลุ่มชาวนาที่เข้าร่วมโครงการรับจำนำข้าวปี 2554 จำนวน 10 ครอบครัวย โดยมีตัวชี้วัดเรื่อง จำนวนพื้นที่ปลูกข้าว การเป็นเจ้าของที่นา เป็นเกณฑ์ในการแบ่งคุณลักษณะของกลุ่มเป้าหมาย และสัมภาษณ์เชิงลึกในประเด็นต่างๆตามกรอบแนวคิดการวิจัย

2) กลุ่มผู้นำชุมชนและผู้รู้ชุมชน ได้แก่ ผู้ใหญ่บ้าน สมาชิก อบต. และผู้อาวุโสจำนวน 5 คน

3) เจ้าของกิจการโรงสีที่เข้าร่วมโครงการรับจำนำข้าว จำนวน 3 คน

3.8 เครื่องมือและเทคนิคในการเก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสัมภาษณ์ที่มีเนื้อหาครอบคลุมในประเด็นที่ต้องการศึกษา ได้แก่ ผลกระทบด้านเศรษฐกิจและสังคมของชาวนา ผลกระทบด้านเศรษฐกิจ เช่น ประเด็นของการดำรงชีวิตในขณะที่รอเงินชดเชยจากโครงการรับจำนำข้าว ภาวะหนี้สิน การปรับตัวต่างๆในเรื่องเศรษฐกิจ ข้อมูลผลกระทบด้านสังคม เช่นความสัมพันธ์ของคนในชุมชน ความช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ความรู้สึกร่วมกัน การปรับตัวในด้านสังคม และการใช้ทุนทางสังคมในภาวะวิกฤติ โดยมีเทคนิคในการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ ดังนี้

- 1) การสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วม ผู้วิจัยได้เข้าไปในชุมชนเพื่อพบปะพูดคุยกับชาวนาและกลุ่มผู้รู้ในชุมชนเพื่อเข้าใจวิถีชีวิต ลักษณะความเป็นอยู่ของชาวนา
- 2) การสัมภาษณ์เชิงลึก โดยการสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมายในประเด็นที่ศึกษา

- 3) การจัดบันทึกข้อมูล เพื่อช่วยเตือนความจำหรือสามารถตรวจสอบความเข้าใจ ความแม่นยำของข้อมูลในเรื่องที่สัมภาษณ์

3.9 การเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้เก็บข้อมูลด้วยเครื่องมือ 2 อย่าง จาก 2 ระเบียบวิธีวิจัย กล่าวคือ ใช้แบบสอบถามในการเก็บข้อมูลเชิงปริมาณ และใช้แบบสัมภาษณ์ในการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ

ระยะที่ 1 เก็บข้อมูลเชิงปริมาณ นำมาวิเคราะห์ด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป

ระยะที่ 2 เก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ ด้วยการสัมภาษณ์ผู้รู้ในชุมชน

3.10 แนวทางการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลในครั้งนี้ เริ่มต้นจากการนำผลการศึกษาในเชิงปริมาณมาวิเคราะห์ร่วมกับข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก โดยที่ยังคงประเด็นตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ทั้งนี้การวิเคราะห์ในเชิงคุณภาพ จะวิเคราะห์ข้อมูลในเชิงเนื้อหา ดังนี้

- 1) การตรวจสอบข้อมูล ในระหว่างการเก็บข้อมูลและการสรุปผลการศึกษา เช่น การกลับไปถามซ้ำในประเด็นที่ยังไม่ชัดเจน เพื่อความถูกต้องของข้อมูล
- 2) การจัดระบบข้อมูลด้วยการจำแนกหมวดหมู่ตามประเด็นที่ศึกษา

บทที่ 4

ผลการการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาผลกระทบด้านเศรษฐกิจและสังคมจากโครงการรับจำนำข้าวของชาวนาปี 2554 ตำบลงมูลเหล็ก อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์ นำเสนอผลการศึกษาในสองส่วนได้แก่ การวิเคราะห์ข้อมูลในเชิงปริมาณ และผลการผลการสัมภาษณ์จากระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ

ข้อมูลที่ได้จากการศึกษากลุ่มตัวอย่างเป็นชาวนาที่ขึ้นทะเบียนเกษตรกรปี 2554 ตำบลงมูลเหล็ก อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์ ใช้แบบสอบถามในการจัดเก็บข้อมูลและใช้สถิติ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ทดสอบสมมติฐานด้วย ค่าความสัมพันธ์ (Correlation Analysis) นำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล โดยอภิปรายผลตามลำดับดังนี้

4.1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ

4.1.1 ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง

การวิจัยครั้งนี้ พบว่ากลุ่มตัวอย่างเป็นชายร้อยละ 71.7 หญิงร้อยละ 28.3 โดยส่วนใหญ่อายุระหว่าง 30-50 ปี คิดเป็นร้อยละ 56.7 อายุ 50 ปีขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 39.3 อายุ 20-30 ปี คิดเป็นร้อยละ 4.0 โดยส่วนใหญ่แล้วมีสมาชิกในครัวเรือน 4-6 คน คิดเป็นร้อยละ 48.0 สมาชิก 7-10 คน คิดเป็นร้อยละ 39.0 สมาชิก 1-3 คน คิดเป็นร้อยละ 13.0 ส่วนใหญ่แล้วกลุ่มตัวอย่างเป็นหัวหน้าครัวเรือนร้อยละ 66.7 คู่สมรสร้อยละ 24.0 เป็นบุตรร้อยละ 9.3 ในการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือนโดยส่วนใหญ่จะมีระดับการศึกษาที่ต่ำกว่ามัธยมศึกษา ร้อยละ 57.3 ช่วงมัธยมศึกษาหรือเทียบเท่า ร้อยละ 41.0 และมีเพียงส่วนน้อยเท่านั้นที่มีระดับการศึกษาในช่วง อนุปริญญา และปริญญาตรีช่วงปริญญาตรี ร้อยละ 1.0 และ 0.7 ตาลำดับ โดยส่วนใหญ่ชาวนามีพื้นที่ในการทำนา 11-20 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 51.0 พื้นที่ 21-30 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 21.0 พื้นที่ต่ำกว่า 10 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 14.7 พื้นที่ 31 ไร่ขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 12.7 ชาวนาในพื้นที่เป็นเจ้าของที่และเช่าที่ดินในการทำนาคิดเป็นร้อยละ 63.0 เป็นเจ้าของที่ดินเอง คิดเป็นร้อยละ 35.3 เช่าที่ดินทำนา คิดเป็นร้อยละ 1.7 ผลผลิตที่ได้ต่อปีมีจำนวน 6-10 ตัน คิดเป็นร้อยละ 36.7 จำนวน 1-5 ตัน คิดเป็นร้อยละ 36.0 จำนวน 21 ตันขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 1.0 ตัน โดยมากชาวนาใช้พันธุ์ข้าวสุพรรณ A และ พันธุ์หอมจังหวัด คิดเป็นร้อยละ 36.7 พันธุ์หอมมะลิ คิดเป็นร้อยละ 19.0 พันธุ์ชยันตคิดเป็นร้อยละ 7.7 รายได้ในรอบปีจากการทำนา 50,000-100,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 42.7 100,000-200,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 36.7 200,000 บาท ขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 12.0 ต่ำกว่า 50,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 8.7 รายได้จากการเข้าโครงการรับจำนำข้าว รายได้ 50,000-100,000 คิดเป็นร้อยละ 42.3 รายได้ 100,000-

200,000 คิดเป็นร้อยละ 35.0 รายได้ 200,000 บาทขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 13.0 รายได้ต่ำกว่า 50,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 9.7 (ตารางที่ 2)

ตารางที่ 2 แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามข้อมูลทั่วไป (n=300)

	ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง	ร้อยละ
1.เพศ	ชาย	71.7
	หญิง	28.3
	รวม	100.0
2.อายุ	20-30 ปี	4.0
	30-50 ปี	56.7
	50 ปีขึ้นไป	39.3
	รวม	100.0
3.จำนวนสมาชิกในครอบครัว	1 - 3 คน	13.0
	4 - 5 คน	48.0
	6 - 10 คน	39.0
	รวม	100.0
4.ความสัมพันธ์กับหัวหน้าครอบครัว	หัวหน้าครอบครัว	66.7
	คู่สมรส	24.0
	บุตร/ธิดา	9.3
	รวม	100.0
5.ระดับการศึกษาของหัวหน้าครอบครัว	ต่ำกว่ามัธยมศึกษา	57.3
	มัธยมศึกษาหรือเทียบเท่า	41.0
	ปวส./อนุปริญญา	0.7
	ปริญญาตรี	1.0
	รวม	100.0
6.พื้นที่ในการทำงาน	ต่ำกว่า 10 ไร่	14.7
	11-20 ไร่	51.7

	21-30 ไร่	21.0
	30 ไร่ ขึ้นไป	12.6
รวม		100.0

ตารางที่ 2 แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามข้อมูลทั่วไป (n=300)

ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง	ร้อยละ
------------------------------	--------

7.การเป็นเจ้าของที่ดิน	เป็นเจ้าของ	35.3
	เช่า	1.7
	เป็นเจ้าของและเช่า	63.0
	รวม	100.0
8.ผลผลิตต่อปี	1-5 ต้น	36.0
	6-10 ต้น	36.7
	11-20 ต้น	26.3
	31 ต้น ขึ้นไป	1.0
	รวม	100.0
9.ซื้อพันธุ์ข้าว	สุพรรณ A	36.7
	หอมจังหวัด	36.7
	หอมมะลิ	19.0
	ชัยนาท	7.7
	รวม	100.0
10.รายได้จากการทำนาต่อปี	ต่ำกว่า 50,000 บาท	8.7
	50,000-100,000 บาท	42.7
	100,000-150,000 บาท	36.7
	200,000 บาทขึ้นไป	12.0
	รวม	100.0
11.รายได้จากการเข้าโครงการรับจำนำข้าว	ต่ำกว่า 50,000 บาท	9.7
	50,000-100,000 บาท	42.3
	100,000-150,000 บาท	35.0
	200,000 บาทขึ้นไป	13.0
	รวม	100.0

4.1.2 ผลกระทบด้านเศรษฐกิจจากโครงการรับจำนำข้าว

การวิจัยครั้งนี้ ศึกษาผลกระทบด้านเศรษฐกิจจากโครงการรับจำนำข้าวของชาวนาปี 2554 ด้านเศรษฐกิจ ผลการวิเคราะห์ พบว่าผลกระทบด้านเศรษฐกิจจากโครงการรับจำนำข้าวของชาวนาส่วนใหญ่ ผลกระทบอยู่ในระดับน้อย คิดเป็นร้อยละ 53.0 ผลกระทบระดับปานกลางคิดเป็นร้อยละ 46.3 และ ผลกระทบระดับมากคิดเป็นร้อยละ 0.79 ตามลำดับ (ตารางที่ 3)

ตารางที่ 3 แสดงระดับผลกระทบด้านเศรษฐกิจจากโครงการรับจำนำข้าว (n = 300)

ผลกระทบด้านเศรษฐกิจจากโครงการรับจำนำข้าว		ร้อยละ
ระดับน้อย	(11 - 29 คะแนน)	53.0
ระดับปานกลาง	(30 - 48 คะแนน)	46.3
ระดับมาก	(49 - 67 คะแนน)	0.7
รวม (n)		100(300)

$\bar{X} = 29.31$ คะแนน $S.D = 6.89$ Min = 11.00 คะแนน Max = 66.0 คะแนน

จากผลการวิเคราะห์ ผลรวมผลกระทบด้านเศรษฐกิจจากโครงการรับจำนำข้าว คณะผู้วิจัยได้แจกแจงรายละเอียดผลกระทบด้านเศรษฐกิจออกเป็นรายชื่อ ซึ่งมีลำดับผลกระทบที่มีมากเป็นลำดับที่หนึ่งได้แก่ผลกระทบในด้านการเงินเนื่องจากได้รับล่าช้า คิดเป็นร้อยละ 56.3 ผลกระทบจากโรงสีโก่งตราซึ่งซึ่งมีมากเป็นลำดับที่สอง คิดเป็นร้อยละ 25.7 และผลกระทบจากทางโรงสีสวมสิทธิ์ของชาวนาที่นำข้าวไปจำนำซึ่งมีมากเป็นลำดับที่สาม คิดเป็นร้อยละ 23.7 จากผลกระทบทางด้านเศรษฐกิจทั้งหมด (ตารางที่ 4)

ตารางที่ 4 แสดงร้อยละของผลกระทบด้านเศรษฐกิจจากโครงการรับจำนำข้าว รายชื่อ (n =300)

ประเด็น	ระดับผลกระทบด้านเศรษฐกิจ				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
1. ผลกระทบจากการที่พ่อค้าคนกลางรับซื้อข้าวในราคาต่ำกว่ารัฐบาลกำหนด	19.3	16.7	28.0	18.3	17.7
2. ผลกระทบจากโรงสีโก่งตราซึ่ง	18.3	25.7	27.3	22.0	6.7
3. ผลกระทบด้านการเงินเนื่องจากได้รับใบประทวนล่าช้า	56.3	10.0	15.3	12.0	3.3
4. ผลกระทบจากการที่โรงสีสวมสิทธิ์ของเกษตรกร	10.3	23.7	38.3	18.7	9.0
5. ผลกระทบจากเพื่อนบ้าน/ญาติ ขอใช้สิทธิ์ขึ้นทะเบียนเพื่อเข้าสู่โครงการรับจำนำข้าว	2.7	12.0	53.0	26.0	6.3
6. ผลกระทบจากเจ้าของที่ดินบีบบังคับเกษตรกรในการทำนาเพื่อจะนำข้าว	1.3	10.0	46.0	32.3	10.3

เข้าโครงการแทน					
7. ผลกระทบด้านผลประโยชน์ไม่เท่าเทียมกัน	3.0	8.7	47.0	31.3	10.0

ตารางที่ 4 แสดงร้อยละของผลกระทบด้านเศรษฐกิจจากโครงการรับจำนำข้าวรายข้อ(n=300) (ต่อ)

ประเด็น	ระดับผลกระทบด้านเศรษฐกิจ				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
8. ผลกระทบจากพ่อค้าคนกลางที่นิยมมารับซื้อข้าวของท่านเพื่อนำไปเข้าสู่ตลาดเอง	3.3	11.0	42.3	32.3	11.0
9. กระทบในการเรียกร้องค่าตอบแทนด้านการซื้อขายข้าวให้แก่โรงสี	2.7	9.0	41.0	32.3	15.0
10.ผลกระทบจากการปลอมปนข้าวชนิดอื่นแทนพันธุ์ข้าวของเกษตรกร	2.7	6.7	38.0	34.3	18.3

4.1.3 ระดับผลกระทบด้านสังคมจากโครงการรับจำนำข้าว

การวิจัยครั้งนี้ ศึกษาผลกระทบด้านเศรษฐกิจจากโครงการรับจำนำข้าวของชาวนาปี 2554 ด้านสังคม ผลการวิเคราะห์ พบว่าผลกระทบด้านสังคมจากโครงการรับจำนำข้าวของชาวนาส่วนใหญ่มีผลกระทบอยู่ในระดับน้อย คิดเป็นร้อยละ 57.0 ผลกระทบระดับปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 37.3 ผลกระทบระดับมาก คิดเป็นร้อยละ 5.7 ตามลำดับ (ตารางที่ 5)

ตารางที่ 5 แสดงระดับของผลกระทบด้านสังคมจากโครงการรับจำนำข้าว (n = 300)

ระดับผลกระทบด้านสังคมจากโครงการรับจำนำข้าว	ร้อยละ
--	--------

ระดับน้อย	(15 – 31 คะแนน)	57.0
ระดับปานกลาง	(32 – 48 คะแนน)	37.3
ระดับมาก	(49 – 65 คะแนน)	5.7
รวม		100

\bar{X} = 31.61 คะแนน S.D = 10.26 Min = 15.00 คะแนน Max = 65.00 คะแนน

ผลกระทบด้านสังคมจากโครงการรับจํานำข้าวแจกแจงเป็นรายข้อ จากผลการวิเคราะห์ผลกระทบด้านสังคมจากโครงการรับจํานำข้าว คณะผู้วิจัยได้แจกแจงรายละเอียดผลกระทบด้านสังคมซึ่งได้แก่ ผลกระทบด้านความร่วมมือของคนในชุมชนจากโครงการรับจํานำข้าวและการแบ่งปันความรู้และแนะนำโครงการรับจํานำข้าวให้กับเกษตรกรนอกชุมชน ระดับมากร้อยละ 15.7 ซึ่งมีความแตกต่างจากการได้รับรู้ข้อมูลข่าวสารจากเพื่อนบ้านและเครือข่าย ซึ่งอยู่ที่ระดับน้อยที่สุดคิดเป็นร้อยละ 37.0 แต่ในอีกส่วนหนึ่งคือผู้ที่มีอิทธิพลในชุมชนซึ่งไม่มีผลต่อคนชุมชนนี้ ซึ่งมีผลกระทบระดับน้อยที่สุดคิดเป็นร้อยละ 40.3 แสดงให้เห็นถึงการไม่แบ่งแยกระหว่างผู้มีอิทธิพลในชุมชนหรือผู้นำชุมชน และผู้ที่มีฐานะรํารวย ซึ่งอยู่ในระดับ น้อยที่สุดคิดเป็นร้อยละ 43.3 และ 39.0 ตามลำดับ แต่อีกด้านหนึ่งการได้รับความช่วยเหลือกันในการลงแขกทำนาอยู่ในระดับที่น้อยที่สุดร้อยละ 36.3 (ตารางที่ 6)

ตารางที่ 6 แสดงร้อยละของผลกระทบด้านสังคมจากโครงการรับจํานำข้าว รายข้อ (n = 300)

ประเด็น	ระดับผลกระทบด้านสังคม				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
1. ผลกระทบในการทำกิจกรรมของคนในชุมชนจากโครงการรับจํานำข้าว	13.7	4.7	21.0	38.3	22.7
2. ผลกระทบด้านความร่วมมือของคนในชุมชนจากโครงการรับจํานำข้าว	3.4	15.7	20.3	42.3	17.3
3. ผลกระทบในการรับรู้เรื่องราวเกี่ยวกับโครงการรับจํานำข้าวผ่านคนในชุมชน	4.0	5.7	28.7	38.7	23.0
4. ผลกระทบจากผู้ที่มีอิทธิพลของคนในชุมชนจากโครงการรับจํานำข้าว	1.7	3.7	19.7	34.7	40.3
5. การได้รับความช่วยเหลือจากคนในชุมชน/ญาติ/อื่นๆในการนำข้าวไปโรงสีเพื่อเข้าโครงการรับจํานำข้าว	1.0	3.3	22.7	38.3	34.7
6. การได้รับความช่วยเหลือในด้านการลง	1.7	5.7	17.3	39.0	36.3

แยกเก็บเกี่ยวผลิตเพื่อเข้าโครงการฯ					
7. มีความสัมพันธ์ที่ดีต่อเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการรับจำนำข้าว	1.3	3.0	26.7	38.7	30.3
8. รับรู้ข้อมูลโครงการรับจำนำข้าวจากสื่อต่างๆ เช่นวิทยุ/โทรทัศน์/หนังสือพิมพ์	3.3	3.0	25.0	37.3	31.3
9. รับรู้ข้อมูลโครงการรับจำนำข้าวจากผู้นำชุมชน เช่น ผู้ใหญ่บ้าน อบต.	3.3	3.0	28.0	29.7	36.0
10. ท่านได้รับรู้ข้อมูลโครงการรับจำนำข้าวจากเพื่อนบ้านและเครือญาติ	1.0	4.3	27.0	30.7	37.0
11. การแบ่งปันความรู้และแนะนำโครงการรับจำนำข้าวให้กับเพื่อนบ้าน	1.3	3.3	26.7	33.3	35.3
12. การแบ่งปันความรู้และแนะนำโครงการรับจำนำข้าวให้กับเกษตรกรนอกชุมชน	4.3	15.7	20.3	42.3	17.3
13. ความยุติธรรมจากเจ้าของโรงสีที่มีโรงสีอยู่ภายในชุมชน	1.3	3.7	24.0	36.0	35.0

ตารางที่ 6 แสดงร้อยละของผลกระทบด้านสังคมจากโครงการรับจำนำข้าว รายข้อ (n = 300) (ต่อ)

ประเด็น	ระดับผลกระทบด้านสังคม				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
14. ถูกเอาเปรียบจากผู้มีอิทธิพล เช่น ผู้นำชุมชน นักการเมืองท้องถิ่น	4.3	5.3	17.1	33.7	39.0
15. ถูกเอาเปรียบจากผู้ที่มีฐานะร่ำรวยกว่า	6.7	4.3	16.0	29.7	43.3

4.1.4 การวิเคราะห์สหสัมพันธ์ (Correlation Analysis)

ผลวิเคราะห์ความสัมพันธ์ผลกระทบด้านเศรษฐกิจและสังคม การวิจัยครั้งนี้ศึกษาความสัมพันธ์ ระหว่างตัวแปรอิสระกับตัวแปรตาม ตัวแปรอิสระคือปัจจัยด้านข้อมูลทั่วไป ได้แก่ เพศ อายุ จำนวนสมาชิกในครอบครัว ระดับการศึกษาของหัวหน้าครอบครัว พื้นที่ในการทำนา ตัวแปรตาม คือ

ผลกระทบด้านเศรษฐกิจและสังคม ซึ่งผลการวิเคราะห์พบว่า ตัวแปรเพศ มีความสัมพันธ์ต่อผลกระทบด้านเศรษฐกิจในเชิงบวก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ซึ่งค่าความสัมพันธ์อยู่ในระดับต่ำ ($R^2=0.174$) และมีความสัมพันธ์ต่อผลกระทบด้านสังคมในเชิงบวก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ซึ่งค่าความสัมพันธ์อยู่ในระดับต่ำ ($R^2=0.130$)เช่นกัน นอกจากนี้ยังพบว่า ตัวแปรพื้นที่ในการทำนา มีความสัมพันธ์ระดับต่ำ ($R^2=0.128$) และเป็นความสัมพันธ์ในเชิงลบต่อผลกระทบด้านเศรษฐกิจ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

สำหรับผลกระทบด้านเศรษฐกิจและผลกระทบด้านสังคม ผลการวิเคราะห์พบว่าตัวแปรทั้งสองมีความสัมพันธ์เชิงบวกต่อกัน มีความสัมพันธ์ในระดับปานกลาง ($R^2=0.417$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 (ตารางที่ 7)

ตารางที่ 7 ผลการ วิเคราะห์ความสัมพันธ์ผลกระทบด้านเศรษฐกิจและสังคม (n=300)

ตัวแปรอิสระ	ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เพียร์สัน จากการทดสอบ Chi-square	
	ผลกระทบด้านเศรษฐกิจ	ผลกระทบด้านสังคม
1) เพศ	0.174**	0.130*
2) อายุ	-0.016	0.058
3) จำนวนสมาชิกในครอบครัว	-0.082	-0.083
4) ระดับการศึกษาของหัวหน้าครอบครัว	-0.002	-0.031
5) พื้นที่ในการทำนา	-0.128*	-0.102
6) ผลกระทบด้านเศรษฐกิจ	1.00	0.417**
7) ผลกระทบด้านสังคม	0.417**	1.00

4.2 ผลการศึกษาในเชิงคุณภาพ

4.2.1 ประวัติและบริบทชุมชนดงมูลเหล็ก

ตำบลบ้านดงมูลเหล็ก ก่อตั้งขึ้นสมัยมณฑลเพชรบูรณ์เป็นมณฑลหนึ่งในประเทศไทย ซึ่งตรงกับสมัยรัชกาลที่ 4 มณฑลเพชรบูรณ์ ข้าหลวงคนหนึ่งชื่อ หลวงยกบัตร ซึ่งมีข้าทาสบริวารมากมายประกอบกับเพชรบูรณ์เป็นสถานที่ปลูกยาสูบได้ดี หลวงยกบัตรจึงให้ทาสบริวารหาพื้นที่เพื่อปลูกยาสูบ จนมาพบป่าไม้ชนิดหนึ่งชื่อว่า ชีเหล็ก จึงให้ข้าทาสถางป่าและปลูกยาสูบ จึงเสนอตั้งเป็นหมู่บ้านขึ้น ชื่อว่าบ้านดงชีเหล็ก ขึ้นกับตำบลสะเดียง แต่ต่อมาเห็นว่าชื่อไม่สุภาพจึงเปลี่ยนชื่อหมู่บ้านมาเรียกขานกันว่า บ้านดงมูล

เหล็ก ตั้งแต่บัดนั้นเป็นต้นมา จนปัจจุบันได้รับการยกระดับจากกระทรวงมหาดไทยให้จัดตั้งเป็นตำบลดงมูลเหล็ก”

ตำบลดงมูลเหล็กตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือ ของอำเภอเมืองเพชรบูรณ์ มีอาณาเขตพื้นที่ 117 ตารางกิโลเมตร โดยทิศเหนือมีเขตติดต่อกับตำบลท่าพล ตำบลช้างตะลูด อำเภอหล่มสัก ทิศใต้มีเขตติดต่อกับตำบลนาป่า อำเภอเมืองเพชรบูรณ์ ทิศตะวันออก มีเขตติดต่อกับตำบลบ้านโคก อำเภอเมืองเพชรบูรณ์ ทิศตะวันตกมีเขตติดต่อกับตำบลสะเดียง ตำบลนางั่ว อำเภอเมืองเพชรบูรณ์ ซึ่งมีทั้งหมด 11 หมู่บ้าน พื้นที่ทั้งหมด 28,645 ไร่ พื้นที่การเกษตร 19,108 ไร่ (คิดเป็นร้อยละ 67 ของพื้นที่ทั้งหมด) พื้นที่ส่วนใหญ่เหมาะสมกับการปลูกข้าว รองลงมาได้แก่ พืชไร่และพืชผัก ตามลำดับ ลักษณะภูมิประเทศเป็นที่ราบลุ่ม 3,453 ไร่ ที่ราบ และที่ดอน 25,192 ไร่ มีแม่น้ำป่าสักไหลผ่านทางทิศตะวันตกของตำบลรวมระยะทางยาว 18 กิโลเมตร นอกจากนั้นยังมีคลองธรรมชาติ 9 สาย หนองน้ำ บึงและสระ สาธารณะ 4 แห่ง กระจายอยู่ทั่วไป ในส่วนของการคมนาคมมีถนนคอนกรีตเข้าถึงทุกหมู่บ้าน และหมู่ที่ 2 ซึ่งเป็นที่ตั้งของสำนักงานองค์การบริหารส่วนตำบลห่างจากที่ว่าการอำเภอ 7 กิโลเมตร มีจำนวนประชากรในตำบลดงมูลเหล็กประมาณ 10,036 คน และจำนวนหลังคาเรือน 2,425 หลังคาเรือน

ในอดีตชาวนาดำบลดงมูลเหล็ก อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์ นิยมทำนาแบบนาปีและ นาปรัง โดยนาปีเริ่มปลูกข้าวในเดือนพฤษภาคมถึงเดือนสิงหาคม เก็บเกี่ยวในเดือนธันวาคมและเดือนมกราคม ส่วนนาปรังนั้นเริ่มปลูกข้าวในเดือนมีนาคมถึงเดือนพฤษภาคมและเก็บเกี่ยวในเดือนกรกฎาคม วิธีการทำนาเป็นการถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่น การเกี่ยวข้าวใช้วิธีลงแรง ชวนนาในชุมชนผลัดกันมาช่วยโดยไม่ต้องจ้างข้าวที่ได้ชวานานั้นแบ่งไว้เพื่อใช้ปลูกในฤดูกาลทำนาครั้งต่อไป และข้าวที่เหลือส่วนหนึ่งจากการขายชวานานำมาเก็บไว้กินในครัวเรือนของตน ในการขายข้าวมีพ่อค้าเข้ามารับซื้อข้าวเปลือกถึงในหมู่บ้าน นับว่าในอดีตนั้นชาวนาดำบลดงมูลเหล็กมีวิถีชีวิตที่เรียบง่ายอย่างยิ่ง จากการสัมภาษณ์ นายวิชาญ นักระบำ (วันที่ 18 ธันวาคม 2555) สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลดงมูลเหล็ก เล่าว่า “เนื่องจากบรรพบุรุษได้ปลูกข้าวหล่อเลี้ยงชีวิตลูกหลานมาจนถึงทุกวันนี้ และสภาพพื้นดินของตำบลดงมูลเหล็กส่วนใหญ่มีความเหมาะสมกับการทำนา เกษตรกรในตำบลดงมูลเหล็กส่วนมากจึงประกอบอาชีพทำนา เพราะข้าวเป็นอาหารหลักอาชีพทำนาเป็นอาชีพดั้งเดิมที่สืบทอดมายังรุ่นหลัง จึงมีความผูกพันในอาชีพชวานา ไม่ว่าเวลาจะเลยผ่านไปนานเท่าไรบนพื้นแผ่นดินก็ยังมี การปลูกข้าวมีการทำนาอยู่เสมอ”

4.2.2 ผลกระทบด้านเศรษฐกิจ

การศึกษาในครั้งนี้ สัมภาษณ์กลุ่มชวานาถึงเหตุผลที่เข้าร่วมโครงการรับจำนำข้าว และผลกระทบ

ที่เกิดขึ้น ซึ่งพบว่า ปัจจัยการผลิตมีส่วนสำคัญที่ทำให้กลุ่มชาวนาในตำบลดงมูลเหล็กเข้าร่วมโครงการรับ
จำนำข้าว โดยชาวนาได้กล่าวถึง เรื่องทุน แรงงาน ที่ดิน และผู้ประกอบการ ดังนี้

ทุน ผลการศึกษา พบว่า การจัดหาทุนของชาวนานั้นมีทุนของตนเองแต่ก็มีที่ไปกู้เงินทาง
ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธกส.) ชาวนาบางรายได้นำที่นาไปจำนอง เพื่อนำเงินมาทำ
ทุน บางส่วนจำนองด้วยตนเองและบางส่วนให้คนอื่นยืมไปจำนอง เนื่องจากปัจจุบันการลงทุนเริ่มต้องใช้
มากขึ้น การหว่านหรือลงแขกเริ่มทำไม่ได้เหมือนอดีต จะเปลี่ยนเป็นการจ้างคนมาทำงาน ค่าแรงงานก็
สูงขึ้น มีค่าน้ำมัน ค่าปุ๋ย ค่าแรง เมื่อมีเครื่องทุ่นแรงที่ใช้ในการทำนาให้ชาวนามีความสะดวกสบายมาก
ยิ่งขึ้น ต้นทุนในการทำนาจึงเพิ่มสูงขึ้นไปด้วย ไม่ว่าจะเป็นต้นทุนในการจ้างเครื่องทุ่นแรงหรือแม้แต่ต้นทุน
ในการซื้อปุ๋ยและสารเคมีที่ใช้ในการกำจัดศัตรูพืช เมื่อเวลาผ่านไปมีการใช้ปุ๋ยเคมีจำนวนมากทำให้สารเคมี
เกิดสะสมในดิน ทรัพยากรดินเริ่มเสื่อมสภาพลง ผลผลิตลดลงทำให้ต้องใช้ปุ๋ยเพิ่มมากขึ้นกว่าเท่าตัว ส่งผล
ให้ดินเสื่อมสภาพลงมากกว่าเดิม ราคาปุ๋ยก็เพิ่มมากขึ้น ต้นทุนจึงเพิ่มเป็นเงาตามตัวก่อให้เกิดภาวะหนี้สิน
เพราะชาวนากู้เงินมาลงทุนแล้วขาดทุน ข้าวขายไม่ได้ราคา เพราะไม่ได้มาตรฐานตามที่ผู้ซื้อตั้งเอาไว้ ทำให้
ชาวนาเกิดความเบื่อหน่ายในการทำนา ประกอบกับเป็นช่วงที่ภาคอุตสาหกรรมกำลังขยายตัวเพิ่มมากขึ้น
อย่างรวดเร็ว มีการติดต่อซื้อขายที่ดินเกิดขึ้นชาวนาหลายสิบรายจึงเกิดความสนใจและพร้อมที่จะทิ้งอาชีพ
ของบรรพบุรุษเพื่อก้าวสู่อาชีพใหม่ อีกทั้งการทำนาเริ่มเปลี่ยนไปเป็นการทำนาเพื่อขายข้าว เกษตรกรจะ
หางานเสริมด้วยการทำไร่หอมและการปลูกผัก เกษตรกรจึงต้องกู้เงินจากธนาคารและแหล่งเงินกู้นอก
ระบบมาลงทุนทำการเกษตรมากขึ้น (สัมภาษณ์ นายเฉลิม สุขโฉม, 14 พฤศจิกายน 2555)

แรงงาน ผลการศึกษา พบว่า เนื่องจากยุคสมัยที่เปลี่ยนไป สมาชิกในครอบครัวชาวนา
ส่วนใหญ่เลือกประกอบอาชีพที่ตนเองสนใจ โดยส่งเงินมาช่วยในการทำนาแทน เริ่มใช้รูปแบบการจ้าง
แรงงานทำนาแทนมากขึ้น เมื่อเข้าไปเป็นแรงงานในภาคอุตสาหกรรมทำให้เกิดความห่างเหินกันระหว่าง
คนในครอบครัว เนื่องจากเวลาในการทำงานในภาคเกษตรและแรงงานในภาคอุตสาหกรรมไม่ตรงกัน
กล่าวคือ แรงงานภาคเกษตรทำงานตอนเช้าเลิกงานตอนเย็น แต่แรงงานภาคอุตสาหกรรมต้องเข้ากะใน
โรงงานตอนเย็นเลิกทำงานในตอนเช้าและใช้เวลากลางวันในการพักผ่อน ทำให้ไม่มีเวลามาร่วมกิจกรรม
ร่วมกันกับครอบครัวเหมือนเมื่อก่อน นอกจากการทำงานในโรงงานใกล้บ้านแล้วก็ยังเข้าไปทำงานใน
กรุงเทพมหานคร ซึ่งต้องพักหอพักเพื่อความสะดวกในการทำงาน กลับมาเยี่ยมบ้านเยี่ยมครอบครัวในช่วง
เทศกาลต่างๆ เท่านั้น เมื่อแต่งงานมีครอบครัวก็ไม่สามารถกลับมาเยี่ยมบ้านได้เหมือนเคย เนื่องจาก
ภาระหน้าที่ความรับผิดชอบต่างๆ ที่ติดพัน จึงได้แต่ส่งเงินกลับมาให้ครอบครัวหรือโทรศัพท์กลับมาถาม
สารทุกข์สุกดิบกันเท่านั้น ความผูกพันที่เคยเกิดขึ้นอย่างแน่นแฟ้นระหว่างกันจึงค่อยๆ จางหรือขาดหายไป
เลย มีสมาชิกในครอบครัวชาวนาบางส่วนที่กลับมาช่วยทำนา ด้วยการเปลี่ยนรูปแบบการทำนา ความ
ตั้งใจสืบทอดอาชีพทำนาขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายด้าน เช่น การที่ลูกชาวนาทำนาเป็นและได้ช่วยเหลือพ่อแม่
ทำนาเป็นประจำสำหรับรูปแบบการทำนาที่เปลี่ยนไปอาจจัดได้เป็น 3 รูปแบบ คือ 1. การจ้างแรงงานและ

เครื่องจักรกลการเกษตร 2. การเป็นผู้จัดการนาโดยการจ้างแรงงานทุกขั้นตอน 3. การเป็นเกษตรกรทางเลือกทำการเกษตรแบบผสมผสาน

ที่ดิน ผลการศึกษา พบว่า การเกิดการขยายตัวของเมือง ทำให้ความต้องการที่ดินเพิ่มขึ้น ชาวนาหลายสิบรายที่มีหนี้สินหรือเกิดความเบื่อหน่ายกับอุปสรรคที่เกิดขึ้นจากการทำนาจึงตัดสินใจขายที่ดินของตน เพื่อนำเงินไปใช้ประโยชน์ตามความต้องการของตนเอง การขายที่ดินของชาวนาทำให้ความสัมพันธ์ในครอบครัวแบบดั้งเดิมเปลี่ยนแปลงไป จากที่เคยอยู่กันแบบลักษณะครอบครัวใหญ่ที่ประกอบไปด้วย พ่อ แม่ ปู่ ย่า ตา ยาย ลูก หลาน ก็เปลี่ยนเป็นอยู่แบบครอบครัวเดี่ยว ประกอบไปด้วย พ่อ แม่ ลูก เท่านั้น ในส่วนของสภาพดินในพื้นที่ตำบลงมูลเหล็กส่วนใหญ่เหมาะสมกับการปลูกข้าว ซึ่งมีฤดูปลูก ที่สามารถปลูกข้าวได้ตลอดทั้งปี แต่ควรหลีกเลี่ยงการปลูกที่ต้องเก็บเกี่ยวในช่วงที่ฝนตกชุก เพื่อให้ได้ผลผลิตที่มีคุณภาพ จำเป็นต้องวางแผนการปลูกที่เหมาะสม แต่ปัจจุบันดินเริ่มขาดความอุดมสมบูรณ์ มีการใช้ต้นทุนที่เพิ่มมากขึ้น เพราะเมื่อดินขาดความสมบูรณ์ทำให้ได้ผลผลิตไม่ดี จึงต้องไปซื้อปุ๋ยเพื่อที่จะมาปรับสภาพดินก่อนที่จะทำการเพาะปลูก และเมื่อปีที่แล้วน้ำท่วมในหมู่บ้านอีก ชาติพูนกันเป็นส่วนใหญ่ จึงต้องใส่ปุ๋ยบำรุงกันเยอะมากกว่าปีที่ผ่านมา (สัมภาษณ์นายบัวไล สิงห์เส, 14 พฤศจิกายน 2555)

ผู้ประกอบการ ชาวนาในตำบลงมูลเหล็ก ทำนากันแบบใช้การสังเกต เปรียบเทียบ รู้จักประยุกต์การทำงาน คราวเรือนชาวนามีจำนวนสมาชิกเฉลี่ยครัวเรือนละ 4 คน โดยจำนวนสมาชิกที่ทำนามีค่อนข้างน้อยประมาณครึ่งหนึ่งของจำนวนสมาชิกในครัวเรือนทั้งหมด และนอกเหนือจากอาชีพทำนาแล้วยังมีครัวเรือนชาวนาบางส่วนที่มีอาชีพหลักมากกว่า 1 อาชีพควบคู่กันไปกับการทำนา ได้แก่ ทำนา/ทำไร่ ทำนา/เลี้ยงสัตว์ โดยเฉพาะอาชีพเสริมที่นิยมทำมากที่สุด ได้แก่ อาชีพรับจ้าง เมื่อก่อนการทำนาเป็นแบบพอเพียง อยู่แบบง่าย ทำแบบพอมีพอกิน แต่พอวันหนึ่งสังคมเปลี่ยนไปต้องทำแบบให้ได้ผลผลิตมากๆ ต้องทำแบบเยอะๆ ชาวนาจะได้ลืมตาอ้าปากได้ ก็ตามกันไปก็เกิดการให้ใช้จ่ายแม่ลง สารเคมี เป็นหลัก เพื่อให้มีผลผลิตทางการเกษตรมากตามไปด้วย (สัมภาษณ์ นายอุดม สีสุวรรณ, 18 พฤศจิกายน 2555)

จากการสัมภาษณ์ชาวนาที่ได้รับผลกระทบ ได้รับเงินจํานาข้าวครบแล้วเมื่อต้นปี 2556 นับเป็นเวลาที่ยาวนานกว่า 2 ปี ที่ชาวนาต้องเผชิญกับวิกฤติด้านเศรษฐกิจในครอบครัว และมีประเด็นที่น่าสนใจคือ ผู้วิจัยตั้งคำถามกับชาวนาต่อไปว่า ถ้ามีนโยบายการรับจํานาข้าวในอนาคต ชาวนาจะเข้าร่วมโครงการหรือไม่ ซึ่งจากการสัมภาษณ์ สมาชิก อบต. หมู่บ้านหนึ่งในตำบลงมูลเหล็ก ให้ข้อมูลว่า หากมีโครงการรับจํานาข้าวอีกในปีต่อไป ผลการศึกษาเป็น ดังนี้

- 1) กลุ่มชาวนาส่วนใหญ่ต้องการเข้าร่วมโครงการอีกเนื่องจากคิดว่า อย่างน้อยก็ยังเป็นทางเลือกที่จะนํารายได้เข้ามาจุนเจือครอบครัว

- 2) กลุ่มชาวนาบางกลุ่มมีความเห็นว่าต้องรับฟังนโยบายและศึกษาหาข้อมูลให้รอบด้านเพื่อความมั่นใจว่าหากเข้าร่วมโครงการแล้วจะไม่ได้รับผลกระทบด้านเศรษฐกิจในลักษณะเดิมอีก ส่วนกระแสที่สามพบว่า
- 3) กลุ่มชาวนาไม่ต้องการเข้าร่วมโครงการรับจำนำข้าวหากผู้นำในการบริหารประเทศยังคงเป็นรัฐบาลชุดเดิมเนื่องจากไม่มีความโปร่งใส ไม่มีธรรมาภิบาล

อย่างไรก็ตามความเครียดของชาวนาที่เกิดจากภาวะหนี้สินรุมเร้าอาจไม่รุนแรงเท่ากับพื้นที่อื่นที่ต้องผลิตชีวิตตนเองเพื่อหนีปัญหาหนี้สิน ซึ่งจากการสัมภาษณ์ผู้นำชุมชนในหลายหมู่บ้าน และการเข้าพบนายกองค์การบริหารส่วนตำบลทำให้ผู้วิจัยได้ทราบถึงแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ไม่ทนอยู่กับความทุกข์ยากนี้เนื่องจากบริบทของชุมชน ประชาชนในตำบลดงมูลเหล็กส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำนา ปลูกพืชเศรษฐกิจ ได้แก่ ข้าว พืชผักสวนครัว ถั่วเหลือง ต้นหอม ผักชี ซึ่งเป็นพืชที่ทำรายได้เข้าชุมชนนับล้านบาทต่อปี จนได้รับการขนานนามว่า ต้นหอมเงินล้าน นอกจากนั้นยังมีการปลูกพืชที่หลากหลาย เช่น การทำสวนผลไม้ การเลี้ยงสุกร เลี้ยงไก่ เลี้ยงปลา มะม่วงเป็นพืชเศรษฐกิจที่สำคัญ และมีศักยภาพที่สามารถพัฒนาเป็นสินค้าที่มีคุณภาพได้ในอนาคต ดังนั้นการประสบปัญหาด้านเศรษฐกิจจากการเข้าร่วมโครงการรับจำนำข้าว จึงเกิดขึ้นกับชาวนาที่มีที่ดินทำกินไม่มาก ไม่ได้เป็นเจ้าของปัจจัยการผลิตทั้งหมด

สำนักงานประชาสัมพันธ์จังหวัดเพชรบูรณ์ (2554) รายงานว่ารัฐบาลดำเนินโครงการรับจำนำข้าวแทนโครงการประกันรายได้ โดยเริ่มโครงการรับจำนำข้าวตั้งแต่วันที่ 7 ตุลาคม 2554 ถึง 29 กุมภาพันธ์ 2555 โดยมีหลักเกณฑ์รับจำนำข้าวเปลือกที่ความชื้นไม่เกิน 15% แบบไม่จำกัดปริมาณ มีระยะเวลาการไถ่ถอน 4 เดือน นับตั้งแต่วันที่รับจำนำ โดยราคารับจำนำข้าวเปลือกมีดังนี้ ข้าวเปลือกหอมมะลิ ต้นละ 20,000 บาท ข้าวเปลือกหอมจังหวัด ต้นละ 18,000 บาท ข้าวเปลือกหอมปทุมธานี ต้นละ 16,000 บาท ข้าวเปลือกเหนียว 10% เมล็ดยาว ต้นละ 16,000 บาท ข้าวเปลือกเหนียว 10% เมล็ดสั้น ต้นละ 15,000 บาท ข้าวเปลือกเจ้า 100% ต้นละ 15,000 บาท ข้าวเปลือกเจ้า 5% ต้นละ 14,800 บาท ข้าวเปลือกเจ้า 10% ต้นละ 14,600 บาท ข้าวเปลือกเจ้า 15% ต้นละ 14,200 บาท ข้าวเปลือกเจ้า 25% ต้นละ 13,800 บาท สำหรับโรงสีที่เข้าร่วมโครงการรับจำนำข้าวที่ชาวนาในตำบลดงมูลเหล็กติดต่อในการรับจำนำ มีดังนี้ 1) โรงสีข้าวเพชรธัญญกิจ ตำบลบ้านโตก 2) โรงสีกิจไพบูลย์ ตำบลท่าพล 3) โรงสีสายสุนีย์ ตำบลท่าพล อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์

จากการสัมภาษณ์ชาวนาที่เข้าร่วมโครงการรับจำนำข้าว พบว่า ชาวนามีความเดือดร้อนมากเนื่องจากการได้รับเงินล่าช้า ในขณะที่ภาระด้านการใช้จ่ายยังต้องดำเนินไปตามปกติ ชาวนาต้องแก้ปัญหาด้วยการไปกู้ยืมเงินจากกลุ่มกองทุนต่างๆ หรือกู้ยืมนอกระบบในระหว่างที่รอเงินจากรัฐบาลซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (TDRI) ที่พบว่า การดำเนินโครงการรับจำนำข้าวตั้งแต่ปีการผลิต 2554/2555 เป็นต้นมา มีความเสี่ยงความไม่โปร่งใส และมีการทุจริตสูง เห็นได้จากปัจจุบันมีข้อมูลเชิงประจักษ์ว่ารัฐบาลขาดทุนหลายแสนล้านบาท อีกทั้งเกษตรกรผู้ปลูกข้าวที่ได้รับ

ผลประโยชน์จากโครงการรับจำนำข้าวส่วนใหญ่เป็นเกษตรกรที่มีฐานะร่ำรวยและฐานะปานกลาง ทั้งที่การดำเนินโครงการต่างๆของภาครัฐเพื่อช่วยเหลือเกษตรกรนั้น ควรให้ความสำคัญกับการช่วยเหลือกลุ่มเกษตรกรที่ยากจนหรือมีรายได้น้อยเป็นลำดับแรก

จากการสัมภาษณ์ในครั้งนี้ มีความสอดคล้องกับการวิเคราะห์ของ สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (2555) ที่วิเคราะห์ผลกระทบนโยบายจำนำข้าว สรุปได้ดังนี้

- 1) นโยบายจำนำข้าวไม่ได้ช่วยชาวนายากจนแต่กลับช่วยชาวนาที่ฐานะปานกลางและร่ำรวย
- 2) นโยบายจำนำข้าวทำให้รัฐขาดทุนกว่า 112,521 แสนล้านบาทหรือคิดเป็นร้อยละ 31.7-38.2 ของงบการลงทุนประเทศในปี 2554/2555
- 3) นโยบายจำนำข้าวส่งผลต่อคุณภาพข้าวไทยในระยะยาวและทำลายอุตสาหกรรมข้าวไทยที่เคยมีความสามารถในการแข่งขันสูง

สรุปผลโครงการรับจำนำข้าวเปลือกนาปี ปีการผลิต พ.ศ. 2554 ถึง พ.ศ. 2555 ภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือและภาคกลาง 1) เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานในระดับพื้นที่ไม่สามารถตอบข้อซักถามของเกษตรกรได้ชัดเจน บางเรื่องต้องประสานสอบถามไปยังจังหวัดและส่วนกลางทำให้เกิดความล่าช้า 2) เกษตรกรหลายรายเข้าใจว่า ข้าวที่เกษตรกรปลูกไม่ว่าเป็นพันธุ์ดีหรือความชื้นเท่าใดสามารถจำนำได้ในราคาที่รัฐบาลประกาศตอนหาเสียงเลือกตั้ง แต่ในความเป็นจริงราคาข้าวขึ้นอยู่กับประเภทและความชื้น ดังนั้นเกษตรกรที่ไม่ได้เงินตามราคาที่ประกาศไว้จะเกิดความไม่พอใจ 3) เกษตรกรส่วนใหญ่ขาดความเข้าใจในเรื่องการเตรียมเอกสารประกอบการเข้าร่วมโครงการที่จำเป็นทำให้การดำเนินงานล่าช้ายิ่งขึ้น 4) เกษตรกรบางรายไม่เข้าใจว่าข้อมูลการขึ้นทะเบียนเกษตรกรจะมีผลเกี่ยวข้องกับการจำนำข้าวไปจำนำ เช่น เกษตรกรนำข้าวที่ไม่ตรงกับพันธุ์ที่แจ้งขึ้นทะเบียนมาจำนำก็จะไม่สามารถจำนำข้าวได้ 5) การดำเนินโครงการรับจำนำข้าวไม่ให้ความสำคัญกับการสร้างความรู้ ความเข้าใจในเรื่องการพัฒนาคุณภาพข้าวให้แก่เกษตรกรควบคู่กันไปอย่างเข้มข้น ทำให้เกษตรกรหลายรายยังเลือกพันธุ์ข้าวที่ไม่เหมาะสมกับพื้นที่ มีการใช้พันธุ์ข้าวที่ไม่บริสุทธิ์ มีข้าวลีบ ข้าวติด วัชพืชเจือปน และการเกี่ยวสดโดยรถเกี่ยวข้าว ทำให้ข้าวมีความชื้นสูง จำนำข้าวไม่ได้ราคาตามที่ประกาศ (สำนักพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคกลาง, 2555)

ปัญหาและอุปสรรค ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะ ภาคเหนือ

1. ในระยะเริ่มแรกของโครงการ การประชาสัมพันธ์โครงการไม่ทั่วถึง หรือการเข้าถึงข้อมูลของเกษตรกร ทำให้มีผู้สอบถามขั้นตอน และรายละเอียดจำนวนมาก ซึ่งภายหลังได้เร่งแก้ไขโดยการตีตประกาศและรายละเอียดหน้าโรงสีที่เข้าร่วมโครงการ

2. โรงสีที่เข้าร่วมโครงการรับจำนำข้าว มักอยู่กระจุกตัวตามเส้นทางคมนาคมสายหลัก ซึ่งเป็นอุปสรรคสำหรับเกษตรกรที่อยู่ห่างไกล
3. โรงสีที่สมัครเข้าร่วมโครงการ ไม่สามารถเปิดรับจำนำข้าวได้ทั้งหมด เนื่องจากเป็นโรงสีขนาดเล็กไม่มีเงินหมุนเวียนเพียงพอในการวางหลักทรัพย์ค้ำประกัน
4. จังหวัดที่ไม่มีโรงสีในพื้นที่เข้าร่วมโครงการ ได้มีการประชุมคณะอนุกรรมการติดตาม กำกับดูแลการรับจำนำระดับจังหวัด อนุมัติให้เกษตรกรสามารถจำนำข้าวข้ามเขต
5. เพื่อให้การบริการทั่วถึงมากขึ้น เกษตรกรไม่ต้องเดินทางไกล อนุญาตให้มีการเปิดจุดรับจำนำนอกพื้นที่
6. การออกหนังสือรับรองเกษตรกร พื้นที่เพาะปลูก ชนิด และปริมาณผลผลิตข้าว (โดยใช้ผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่) ซึ่งบางแห่งมีปัญหาเนื่องจากมีผลผลิตสูงกว่า กรมการค้าภายในได้แก้ปัญหา โดยให้เกษตรกรทำหนังสือรับรองว่า เป็นผลผลิตของตนเองจริง และให้เจ้าหน้าที่ประจำจุดรับจำนำเซ็นรับรองก่อนให้โรงสีรับจำนำแต่ต้องไม่เกินร้อยละ 10 ของผลผลิตเฉลี่ย
7. ในการจัดทำใบรับรองของเกษตรกร จะระบุวันที่คาดว่าจะเก็บเกี่ยวไว้ แต่เกษตรกรเก็บเกี่ยวช้ากว่ากำหนด หรือเก็บเกี่ยวเร็วกว่า (ทำให้บางรายมีปัญหาระยะเวลาการปลูกไม่ถึง 100 วัน) เป็นผลให้โรงสีไม่กล้ารับจำนำ
8. เกษตรกรขาดการพัฒนาคุณภาพข้าว อาทิ การเลือกพันธุ์ข้าวที่เหมาะสมกับพื้นที่ การใช้พันธุ์ข้าวไม่บริสุทธิ์ มีข้าวลีบ ข้าวดีด วัชพืชเจือปน และการเกี่ยวสดโดยใช้รถเกี่ยวข้าว ทำให้ข้าวมีความชื้นสูง
9. ชนิดข้าวที่เกษตรกรนำมาจำนำ ไม่ตรงกับพันธุ์ที่แจ้งขึ้นทะเบียน
10. ปัญหาบางอย่างเกินอำนาจคณะกรรมการระดับจังหวัดตัดสินใจ ต้องส่งเรื่องให้คณะกรรมการส่วนกลาง ซึ่งต้องใช้ระยะเวลานาน

4.2.3 ผลกระทบด้านสังคม

จากผลการวิเคราะห์ในเชิงปริมาณที่พบว่าผู้มีอิทธิพลในชุมชนไม่มีผลต่อคนชุมชนนี้แสดงให้เห็นถึงการไม่แบ่งแยกระหว่างผู้มีอิทธิพลในชุมชนหรือผู้นำชุมชน และผู้ที่มีฐานะร่ำรวย ซึ่งมีความสอดคล้องกับการเก็บข้อมูลในเชิงคุณภาพที่ว่า โครงการรับจำนำข้าวไม่มีผลกระทบในเชิงลบกับชาวนาที่เข้าร่วมโครงการ แต่ในทางตรงกันข้าม ชาวนากลับเกิดการรวมกลุ่มกันเพื่อแก้ไขปัญหา โดยการให้ความสำคัญกับการพึ่งตนเองในวิธีการผลิตมากขึ้น ได้แก่การรวมกลุ่มแบบไม่เป็นทางการในการทำเกษตรอินทรีย์ นอกจากนี้ยังพบว่า ระบบสวัสดิการในชุมชน เช่น กองทุนเกษตรกรทำนา กองทุนปัจจัยเพื่อการผลิต ซึ่งสามารถเป็นที่พึ่งสำหรับชาวนาในชุมชนได้

4.3 แนวทางการแก้ไขปัญหา

4.3.1 การแก้ไขระดับนโยบาย

จากการสนทนากลุ่ม กับผู้นำชุมชน ผู้อาวุโส และกลุ่มชาวนาที่เข้าร่วมโครงการรับจำนำข้าว ให้ความเห็นว่า การแก้ปัญหาของโครงการนี้ ต้องแก้ไขใน 2 ส่วน ได้แก่ การแก้ไขในระดับนโยบาย และการแก้ไขจากชุมชน สำหรับเรื่องนโยบายนั้น กลุ่มผู้ให้สัมภาษณ์เห็นไปในทิศทางเดียวกันว่า เป็นนโยบายที่ดี แต่การบริหารจัดการผิดพลาด โดยเฉพาะการทุจริตคอร์รัปชัน ผู้นำชุมชนกล่าวว่า ปัญหาต่างๆที่เกิดขึ้น เช่น การได้รับเงินล่าช้า การถูกเจ้าของโรงสีโกง การถูกสวมสิทธิ์ เกิดจากการละเลยในการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง หากบริหารจัดการด้วยความจริงใจต่อชาวนาและประชาชนนั้นปัญหาจะไม่เกิดขึ้น หรือหากมีปัญหาใดๆจะสามารถแก้ไขได้

4.3.2 การแก้ไขจากชาวกลุ่มชาวนา

สำหรับแนวทางการแก้ไขปัญหาของชาวนาในตำบลงมูลเหล็กกรมถึงประชาชนทั่วไป องค์การบริหารส่วนตำบลงมูลเหล็ก ได้ประสานความร่วมมือด้านวิชาการจากสมัชชาสุขภาพจังหวัดเพชรบูรณ์ และมหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์พร้อมดำเนินการกระบวนการสมัชชาสุขภาพจากภาคประชาชน เพื่อขับเคลื่อนประเด็นยุทธศาสตร์และผลักดันประเด็นปัญหาสุขภาพของประชาชนให้เป็นนโยบายสาธารณะที่ได้มีมติให้ดำเนินการโดยประชาชน ของประชาชน และเพื่อประชาชน ถือเป็นกำหนดยุทธศาสตร์และแนวทางการกำหนดนโยบายแผนยุทธศาสตร์และการดำเนินงานด้านสุขภาพ ที่เรียกว่า ธรรมนูญสุขภาพสู่ตำบลสุขภาพของประชาชนตำบลงมูลเหล็ก โดยในธรรมนูญฉบับนี้เป็นมากกว่าการดำเนินการเรื่องสุขภาพ เนื่องจากให้ความสำคัญกับ คุณธรรม จริยธรรม และเศรษฐกิจพอเพียงอีกทั้งการรักษาวัฒนธรรม ประเพณีอันดีงามของชุมชน

แนวคิดหลักๆที่ผู้นำชุมชนและเกษตรกรในตำบลงมูลเหล็กตระหนักและเห็นว่าเป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหาได้คือการพึ่งพาตนเอง ดังนี้

- 1) การน้อมนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมาเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต
- 2) การส่งเสริมเรื่องเกษตรอินทรีย์ปลอดภัย หมายถึง การทำการเกษตรที่มีความเข้าใจ มีจิตสำนึกถึงความปลอดภัยของผู้บริโภค

อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยวิเคราะห์ว่า แนวทางนี้ เป็นเป็นสิ่งที่เกษตรกรและประชาชนในตำบลงมูลเหล็ก เริ่มนำมาปฏิบัติเพื่อตอบโจทย์การดำเนินชีวิตที่ต้องอาศัยเวลาและการเรียนรู้ในชุมชน รวมถึงการสนับสนุนจากหน่วยงานจากภาครัฐ สถาบันการศึกษา ต้องเข้ามามีบทบาทในการบริการวิชาการ การอำนวยความสะดวก ให้แนวทางการตอบได้การพัฒนาทุนนิยมกระแสหลักนี้ ดำเนินไปได้อย่างมั่นคง ยั่งยืน

อนาคต โครงการรับจำข้าว ปี 2554 เป็นบททดสอบของชาวนาในหลายพื้นที่ สำหรับการปรับตัวในสภาวะที่เกิดวิกฤติด้านเศรษฐกิจ และเป็นตัวชี้วัดทุนทางสังคม ที่ชาวบ้านจะหยิบยื่นให้แก่กัน สำหรับตำบลดงมูลเหล็กแล้ว ปฏิเสธไม่ได้ถึงปัญหาด้านเศรษฐกิจและผลกระทบด้านสังคมที่เกิดขึ้นกลับเป็นสิ่งที่สะท้อนความเข้มแข็งและการต่อสู้ของชุมชนได้เป็นอย่างดี

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

5.1 สรุปและอภิปรายผล

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาผลกระทบด้านเศรษฐกิจและสังคมจากโครงการรับจำนำข้าวของชาวนาปี 2554 ตำบลดงมูลเหล็ก อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์ ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมระยะที่ 1 ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณ โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือสำหรับเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง 300 คราวเรือน วิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ เพื่อหาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานและค่าความสัมพันธ์ (Correlation Analysis)

5.1.1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลสามารถตอบวัตถุประสงค์การวิจัย

ผลกระทบด้านเศรษฐกิจจากโครงการรับจำนำข้าว ผลการวิเคราะห์พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ ได้รับผลกระทบด้านเศรษฐกิจจากโครงการรับจำนำข้าวในระดับน้อย คิดเป็นร้อยละ 53.0 รองลงมาคือผลกระทบระดับปานกลางคิดเป็นร้อยละ 46.3 และมีข้อค้นพบที่น่าสนใจ ดังนี้ ผลกระทบด้านการเงินเนื่องจากได้รับล่าช้าซึ่งประเด็นนี้เป็นประเด็นที่พบมากที่สุดจากผลกระทบด้านเศรษฐกิจ คิดเป็นร้อยละ 56.3 ผลกระทบจากโรงสีโรงตราซึ่ง ซึ่งมีมากเป็นลำดับที่สอง คิดเป็นร้อยละ 25.7 และผลกระทบจากทางโรงสีสวมสิทธิ์ของชาวนาที่นำข้าวไปจำนำเป็นลำดับที่สาม คิดเป็นร้อยละ 23.7

ซึ่งผลการศึกษาคั้งนี้สอดคล้องกับผลสำรวจประชาชนที่มีต่อการสวมสิทธิ์ในโครงการรับจำนำข้าวเปลือก โดยศูนย์สำรวจความคิดเห็นของประชาชนสถาบันพัฒนาบริหารศาสตร์หรือ “นิดาโพล” (2555) พบว่า การที่มีกลุ่มนายทุนเข้ามาเกี่ยวข้องเป็นสาเหตุที่ทำให้เกิดการสวมสิทธิ์ของเกษตรกร และส่วนของผู้จำหน่ายที่รัฐอาจดูแลได้ไม่ทั่วถึงในการนำข้าวเพื่อเข้าสู่โครงการรับจำนำข้าวของเกษตรกร

ผลกระทบด้านสังคมจากโครงการรับจำนำข้าว ผลการวิเคราะห์พบว่า กลุ่มตัวอย่าง ส่วนใหญ่ได้รับผลกระทบด้านสังคมจากโครงการรับจำนำข้าว อยู่ในระดับน้อย คิดเป็นร้อยละ 57.0 รองลงมาคือผลกระทบระดับปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 37.3 และผลกระทบระดับมาก คิดเป็นร้อยละ 5.7 ตามลำดับ และมีข้อค้นพบที่น่าสนใจ ดังนี้ ผลกระทบด้านความร่วมมือของคนในชุมชนจากโครงการรับจำนำข้าวอยู่ในระดับมาก คิดเป็นร้อยละ 15.7 แต่กลับพบว่า การได้รับรู้ข้อมูลข่าวสารจากเพื่อนบ้านและเครือข่าย เป็นผลกระทบในระดับน้อยที่สุด คิดเป็นร้อยละ 37.0 และพบว่าผู้ที่มี

อิทธิพลในชุมชนซึ่งไม่มีผลต่อคนชุมชนนี้ ซึ่งมีผลกระทบระดับน้อยที่สุดคิดเป็นร้อยละ 40.3 แสดงให้เห็นถึงการไม่แบ่งแยกระหว่างผู้มีอิทธิพลในชุมชนหรือผู้นำชุมชน และผู้ที่มีฐานะร่ำรวย ซึ่งอยู่ในระดับน้อยที่สุด คิดเป็นร้อยละ 43.3 และ 39.0 ตามลำดับ ส่วนการได้รับความช่วยเหลือกันในการลงแขกทำนาอยู่ในระดับที่น้อยที่สุด คิดเป็นร้อยละ 36.3

5.1.2 ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ผลกระทบด้านเศรษฐกิจและสังคม

การวิจัยครั้งนี้ศึกษาความสัมพันธ์ ระหว่างตัวแปรอิสระกับตัวแปรตาม ตัวแปรอิสระคือปัจจัยด้านข้อมูลทั่วไป ได้แก่ เพศ อายุ จำนวนสมาชิกในครอบครัว ระดับการศึกษาของหัวหน้าครอบครัว พื้นที่ในการทำนา ตัวแปรตาม คือ ผลกระทบด้านเศรษฐกิจและสังคม ซึ่งผลการวิเคราะห์หาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์โดยสรุป ได้ดังนี้

1) **เพศ** มีความสัมพันธ์ต่อผลกระทบด้านเศรษฐกิจในเชิงบวก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ซึ่งค่าความสัมพันธ์อยู่ในระดับต่ำ ($R^2=0.174$) และมีความสัมพันธ์ต่อผลกระทบด้านสังคมในเชิงบวก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ซึ่งค่าความสัมพันธ์อยู่ในระดับต่ำ ($R^2=0.130$)

ซึ่งในประเด็นเรื่องเพศนี้ จากการสำรวจข้อมูลทั่วไปของประชาชนจากโครงการรับจำนำข้าวเลือกของรัฐบาล ศูนย์สำรวจความคิดเห็นของประชาชน “นิดาโพล” (2555) พบว่าเพศมีความสำคัญกับการทำนาและยังพบว่าเพศชายเป็นผู้ที่ผลิตข้าวจากการทำนาได้มากกว่าเพศหญิง

2) **พื้นที่ในการทำนา** มีความสัมพันธ์ระดับต่ำ ($R^2=0.128$) และเป็นความสัมพันธ์ในเชิงลบต่อผลกระทบด้านเศรษฐกิจ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ซึ่งสอดคล้องกับ สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร โครงการรับจำนำข้าวเปลือกปี 2555/2556 ที่พบว่า เนื้อที่ในการเพาะปลูกลดลงจากเกษตรกรบางส่วนในภาคเหนือตอนล่างไม่มีน้ำในการทำเกษตรน้ำน้อยกว่าปีที่ผ่านมา จึงทำให้เกษตรกรส่วนใหญ่หันมาปลูกข้าวโพด ปลูกอ้อย แทน ทำให้ชาวนาได้เงินในการทำนาลดลงจากที่ผ่านมา แต่ชาวนาก็ได้ผลผลิตจากการทำเกษตรอย่างอื่นแทน

สำหรับผลกระทบด้านเศรษฐกิจและผลกระทบด้านสังคม ผลการวิเคราะห์พบว่าตัวแปรทั้งสองมีความสัมพันธ์เชิงบวกต่อกัน มีความสัมพันธ์ในระดับปานกลาง ($R^2=0.417$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

5.1.3 ผลการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ

ระยะที่ 2 ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ โดยนำผลการวิเคราะห์จากระยะที่ 1 มาเป็นแนวทาง

ในการสัมภาษณ์เชิงลึก จากกลุ่มผู้รู้ (Key Informant) ดังนี้ 1) กลุ่มชาวนาที่เข้าร่วมโครงการรับจำนำข้าวปี 2554 2) กลุ่มผู้นำชุมชนและผู้รู้ชุมชน 3) เจ้าของโรงสีที่เข้าร่วมโครงการรับจำนำข้าว ผลการวิจัยพบว่า ชาวนาได้รับเงินจากการจำนำข้าวครบแล้วเมื่อต้นปี 2556 รวมเวลายาวนานกว่า 2 ปี ที่ชาวนาต้องเผชิญกับวิกฤติด้านเศรษฐกิจในครอบครัว สามารถแบ่งทัศนคติของชาวนาต่อโครงการรับจำนำข้าวได้เป็น 3 กลุ่ม ดังนี้ 1) กลุ่มชาวนาส่วนใหญ่ต้องการเข้าร่วมโครงการอีกเนื่องจากคิดว่าอย่างน้อยก็ยังเป็นทางเลือกที่จะนำรายได้เข้ามาจุนเจือครอบครัว 2) กลุ่มชาวนาบางกลุ่มมีความเห็นว่าต้องรับฟังนโยบายและศึกษาหาข้อมูลให้รอบด้านเพื่อความมั่นใจว่าหากเข้าร่วมโครงการแล้วจะไม่ได้รับผลกระทบด้านเศรษฐกิจในลักษณะเดิมอีก 3) กลุ่มชาวนาไม่ต้องการเข้าร่วมโครงการรับจำนำข้าวหากผู้นำในการบริหารประเทศไม่มีความโปร่งใส

5.2 แนวทางการแก้ไขปัญหา

5.2.1 การแก้ไขระดับนโยบาย

จากการสนทนากลุ่ม กับผู้นำชุมชน ผู้อาวุโส และกลุ่มชาวนาที่เข้าร่วมโครงการรับจำนำข้าว ให้ความเห็นว่า การแก้ปัญหาของโครงการนี้ ต้องแก้ไขใน 2 ส่วน ได้แก่ การแก้ไขในระดับนโยบาย และการแก้ไขจากชุมชน สำหรับเรื่องนโยบายนั้น กลุ่มผู้ให้สัมภาษณ์เห็นไปในทิศทางเดียวกันว่า เป็นนโยบายที่ดี แต่การบริหารจัดการผิดพลาด โดยเฉพาะการทุจริตคอร์รัปชัน ผู้นำชุมชนกล่าวว่า ปัญหาต่างๆที่เกิดขึ้น เช่น การได้รับเงินล่าช้า การถูกเจ้าของโรงสีโกง การถูกสวมสิทธิ์ เกิดจากการละเลยในการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง หากบริหารจัดการด้วยความจริงใจต่อชาวนาและประชาชน นั้นปัญหาจะไม่เกิดขึ้น หรือหากมีปัญหาใดๆจะสามารถแก้ไขได้

5.2.2 การแก้ไขจากชาวกกลุ่มชาวนา

สำหรับแนวทางการแก้ไขปัญหาของชาวนาในตำบลคงมูลเหล็ก รวมถึงประชาชนทั่วไป องค์การบริหารส่วนตำบลคงมูลเหล็ก ได้ประสานความร่วมมือด้านวิชาการจากสมัชชาสุขภาพจังหวัดเพชรบูรณ์และมหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์พร้อมดำเนินการกระบวนการสมัชชาสุขภาพจากภาคประชาชน เพื่อขับเคลื่อนประเด็นยุทธศาสตร์และผลักดันประเด็นปัญหาสุขภาพของประชาชนให้เป็นนโยบายสาธารณะ ที่ได้มีมติให้ดำเนินการโดยประชาชน ของประชาชน และเพื่อประชาชน ถือเป็น การกำหนดกรอบและแนวทางในการกำหนดนโยบายแผนยุทธศาสตร์และการดำเนินงานด้านสุขภาพ ที่เรียกว่า ธรรมนูญสุขภาพสู่ตำบลสุขภาวะของประชาชนตำบลคงมูลเหล็ก โดยในธรรมนูญฉบับนี้เป็นมากกว่าการดำเนินการเรื่องสุขภาพ เนื่องจากให้ความสำคัญกับ คุณธรรม จริยธรรม และเศรษฐกิจพอเพียงอีกทั้งการรักษาวินัยธรรมประเพณีอันดีงามของชุมชน

แนวคิดหลักๆที่ผู้นำชุมชนและเกษตรกรในตำบลงมูลเหล็กตระหนักและเห็นว่าเป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหาได้คือการพึ่งพาตนเอง ด้วยการการน้อมนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมาเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตและการส่งเสริมเรื่องเกษตรอินทรีย์ปลอดสารพิษ

อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยวิเคราะห์ว่า แนวทางนี้ เป็นเป็นสิ่งที่เกษตรกรและประชาชนในตำบลงมูลเหล็ก เริ่มนำมาปฏิบัติเพื่อตอบโจทย์การดำเนินชีวิตที่ต้องอาศัยเวลาและการเรียนรู้ในชุมชน รวมถึงการสนับสนุนจากหน่วยงานจากภาครัฐ สถาบันการศึกษา ต้องเข้ามามีบทบาทในการบริการวิชาการ การอำนวยความสะดวก ให้แนวทางการตอบต่อการพัฒนาทุนนิยมกระแสหลักนี้ ดำเนินไปได้อย่างมั่นคง ยั่งยืนในอนาคต

5.3 ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

5.3.1 ข้อเสนอแนะเพื่อการพัฒนา

1) การวิจัยพบว่า ผลกระทบด้านการเงินเนื่องจากได้ใบประทวนล่าช้าจากโครงการรับจำนำข้าว มีผลกระทบมากสำหรับชาวนา เนื่องจากชาวนาที่นำข้าวเข้าสู่โครงการรับจำนำก็ต้องการทุนหรือค่าตอบแทนที่คุ้มค่าและมั่นใจว่าจะได้จริง ดังนั้น หน่วยงาน/สำนักงาน/โรงสีที่เกี่ยวข้องกับโครงการรับจำนำข้าว ต้องมีการสร้างความเชื่อมั่นและตรงต่อเวลาในการออกใบประทวนเพื่อที่จะให้ชาวนานำไปรับเงินกับทางธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ (ธกส.) และควรที่จะมีเอกสารที่แสดงให้เห็นถึงว่าจะได้รับเงินเท่าไร ได้รับเงินตอนไหน ข้าวมีน้ำหนักเท่าไร และเป็นของจริงให้แก่ชาวนาไว้เพื่อนำไปเป็นข้อต่อรองได้ในกรณีที่ไม่ได้รับค่าตอบแทน

2) ผลกระทบเนื่องจากโรงสีโกงตราชั่งของชาวนา ซึ่งเนื่องจากชาวนาที่นำข้าวเพื่อไปเข้าสู่โครงการรับจำนำข้าว แก่ทางโรงสีที่รับจำนำข้าว แต่ชาวนากลับไม่สามารถรู้ได้ว่าที่แท้จริงแล้วเข้าที่ชาวนานำไปนั้นก็มีกีดกัน เพราะทางโรงสีเป็นฝ่ายมาบอกว่าข้าวที่ชาวนานำมานั้นกีดกันและมีความชื้นเท่าไร ดังนั้น ทางโรงสีจึงควรที่จะให้ชาวนาไปดูตราชั่งด้วยว่าชาวนาได้เท่าไรและควรจะมีใบเสร็จแสดงความเป็นจริงและความเชื่อสัตย์สุจริต

3) ผลกระทบจากการสวมสิทธิ์ของเกษตรกร ชาวนาที่นำข้าวเข้าสู่โครงการรับจำนำข้าวใช้ชื่อเกษตรกรรายอื่นที่มีชื่อจากการขึ้นทะเบียนเกษตรกร เพื่อที่จะนำข้าวเข้าสู่โครงการรับจำนำข้าว

แทน ในกรณีนี้อาจจะตรวจสอบยากเพราะอาจเป็นในกรณีที่เป็นระบบเครือญาติมาเกี่ยวข้องในบางส่วน ดังนั้น หน่วยงานภาคส่วนต่างๆที่เกี่ยวข้องกับโครงการรับจำนำข้าวอาจต้องเพิ่มมาตรการต่างๆขึ้นเพื่อที่จะช่วยแก้ไขปัญหาก็แก่เกษตรกร

โครงการรับจำนำข้าว ปี 2554 เป็นบททดสอบของชาวนาในหลายพื้นที่ สำหรับการปรับตัวในสภาวะที่เกิดวิกฤติด้านเศรษฐกิจ และเป็นตัวชี้วัดทุนทางสังคม ที่ชาวนาจะหยิบยื่นให้แก่กัน สำหรับตำบลดงมูลเหล็กแล้ว ปฏิเสธไม่ได้ถึงปัญหาด้านเศรษฐกิจและผลกระทบด้านสังคมที่เกิดขึ้นกลับเป็นสิ่งที่สะท้อนความเข้มแข็งและการต่อสู้ของชุมชนได้เป็นอย่างดี

5.3.2 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1) จากการวิจัยครั้งนี้พบว่าความร่วมมือของคนชุมชนอยู่ในระดับน้อย ดังนั้นควรมีการวิจัยเพื่อหาแนวทางในการสร้างความร่วมมือให้เกิดขึ้นกับคนในชุมชนเพื่อการพัฒนาด้านเกษตรกรรมให้มีความยั่งยืนต่อไป

2) การวิจัยครั้งนี้พบว่าเพศมีความสัมพันธ์กับผลกระทบด้านเศรษฐกิจและสังคมจากโครงการรับจำนำข้าว จึงควรที่จะมีการศึกษาศึกษาในเชิงลึกต่อไปเกี่ยวกับบทบาทชายหญิง เพื่อทราบถึงความสัมพันธ์ระหว่างเพศที่มีต่อการเข้าร่วมโครงการรับจำนำข้าวหรือกิจกรรมด้านการเกษตรอื่นๆ

บรรณานุกรม

- กรมการปกครอง. (2540). การจัดทำแผนพัฒนาตำบล. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ส่วนท้องถิ่น.
- กิติรัตน์ ณ ระนอง.(2554). นโยบายการรับจำนำข้าว.อารยะ.15 กันยายน 2555.
- เกษตรจังหวัดเพชรบูรณ์. (2554). **ชาวนาที่ขึ้นทะเบียนเกษตรกร ตำบลดงมูลเหล็ก อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์.**
- คณะกรรมการนโยบายข้าวแห่งชาติ.(2554).**การดำเนินการรับจำนำข้าว.**มติชน.9 กันยายน 2554
- ชัยวุฒิ ชัยพันธุ์.(2544). **พัฒนาชนบทยั่งยืน.** กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ชูเกียรติ โอภาสวงศ์.(2555). **กำหนดวันเปิดรับจำนำข้าว.**มติชน. 16 ตุลาคม 2555.
- ชูศรี วงศ์รัตน์.(2553). **สถิติเพื่อการใช้สถิติเพื่อการวิจัย.**พิมพ์ครั้งที่ 12 : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย กรุงเทพฯ.
- ธนพุกษ์ ชามะรัตน์.(2555). **สถานภาพองค์ความรู้ของแนวคิดเครือข่ายทางสังคม.** สืบค้นเมื่อวันที่ 22 ตุลาคม 2555, จาก <http://www.kroobannok.com/blog/4252>
- นิด้าโพล.(2555).**โครงการจำนำข้าวเปลือกของรัฐบาล น.ส.ยิ่งลักษณ์ ชินวัตร.**8 ตุลาคม 2555.
- ปัญญาพัฒนา ประสิทธิ์เดชสกุล.(2555).**โครงการรับจำนำข้าวกับสภาพแวดล้อมใหม่ในระการค่าข้าว **ไทย.**พิมพ์ครั้งที่ 36. พันธมิตรธุรกิจ : กรุงเทพฯ.
- พรทิภา นาคาศัย.(2555).**กำหนดวันเปิดรับจำนำข้าว.**มติชน. 16 ตุลาคม 2555.
- พุทธิพงษ์ ปุณณกันต์.(2555). **กำหนดวันเปิดรับจำนำข้าว.**มติชน. 16 ตุลาคม 2555.
- ภูมิ สาระผล.(2555). **ฝ่ายค้านระบุจำนำข้าวทำให้ไทยเสียแชมป์ส่งออก.** voiceTV.
- มูลนิธิชีววิถี.(2554).**การประมวลนโยบายการจัดการผลผลิตทางการเกษตรการรับจำนำข้าวและการ**
ประกันรายได้เกษตรกร. BIOTHAI BRIEFING. 46 : 1-17: กันยายน.
- วิโรจน์ ณ ระนอง.(2554).**ข้อเสนอแนวทางการบริหารราคาสินค้าเกษตรของไทย.****วารสาร**
เศรษฐศาสตร์ธรรมศาสตร์. 16(4) : สิงหาคม.
- ศิริพร ฉุนตู่รหัสินสิต.(2554). **กำหนดวันเปิดรับจำนำข้าว.** มติชน. 16 ตุลาคม 2555.
- สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร.(2555). **โครงการรับจำนำข้าว 2555/2556.**
- สมพร อิศวิลานนท์.(2553).**เอกสารวิชาการนโยบายสาธารณะเรื่องข้าว.** สถาบันศึกษานโยบาย
สาธารณะ. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- สัญญา สัญญาวิวัฒน์.(2555). **โครงการรับจำนำข้าวกับสภาพแวดล้อมใหม่ในระการค่าข้าวไทย.**

พิมพ์ครั้งที่ 36.พันธมิตรธุรกิจ: กรุงเทพฯ.

สุภาภรณ์ พวงชมพู.(2554).การรับจำนำและการประกันราคาผลผลิตทางการเกษตร.มนุษยศาสตร์
และสังคมศาสตร์.หน้า 53-68. มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

โสภิต ทองปาน.(2550). ทฤษฎีการรับจำนำข้าวเปลือก. มติชนรายวัน 11 มกราคม 2550.

อภิรดี ตันตราภรณ์.(2555).กำหนดวันเปิดรับจำนำข้าว.มติชน. 16 ตุลาคม 2555.

อัมมาร สยามวาลา.(2554).นโยบายการรับจำนำข้าว. อารยะ. 15 กันยายน 2555.

อำนาจ พันธุ์ชันทิพย์.(2555).การเปรียบเทียบ “การประกันราคาข้าว” และ “การรับจำนำข้าว”.

สืบค้นเมื่อวันที่ 22 ตุลาคม 2555จาก.<http://guru.google.co.th/guru/>

โอฬาร พิทักษ์.(2555).เปิดเวทีสัมมนาเพิ่มประสิทธิภาพการรับจำนำ : ข้าวในประเทศ. วันจันทร์ที่
10 กันยายน 2555.

ประวัติคณะวิจัย

ประวัติคณะวิจัย

1. หัวหน้าโครงการวิจัย

ชื่อ-สกุล	นางสาวกิติยวดี สีดา Miss Kitiyavadee Seeda
หมายเลขบัตรประจำตัวประชาชน	3 3610 0882 81 6
ตำแหน่งปัจจุบัน	อาจารย์ประจำ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
หน่วยงานที่สังกัด	สาขาวิชาการพัฒนาสังคม คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์ จังหวัดเพชรบูรณ์ 67000
โทรศัพท์	0567-17100 ต่อ 1321 โทรสาร 0567-137
ประวัติการศึกษา	
พ.ศ. 2553	ศศ.ม. (สังคมวิทยาการพัฒนาศาสตร์) มหาวิทยาลัยขอนแก่น
พ.ศ. 2548	ศศ.บ. (การจัดการการพัฒนาศาสตร์) มหาวิทยาลัยขอนแก่น
สาขาวิชาที่เชี่ยวชาญ	สังคมวิทยา/ระเบียบวิธีวิจัยทางสังคมศาสตร์/สถิติเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์
งานวิชาการ	
พ.ศ. 2557	เอกสารประกอบการสอนรายวิชาการบรรยายบรรณนักพัฒนาสังคม เอกสารประกอบการสอนรายวิชาการกระบวนการและเทคนิคการทำงานพัฒนาฯ
งานวิจัย	
พ.ศ. 2557	วิจัยในชั้นเรียนเรื่องรูปแบบการสอนเพื่อให้นักศึกษาเรียนรู้การใช้เครื่องมือและเทคนิคอย่างมีประสิทธิภาพ

2. ประวัติผู้ร่วมวิจัย

ชื่อ-สกุล	นายกิตติพงษ์ แทนศิลา
วัน/เดือน/ปีเกิด	20 กันยายน พ.ศ. 2534
สถานที่อยู่ปัจจุบัน	บ้านเลขที่ 76 หมู่ที่ 6 ตำบลวังชมภู อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์
ประวัติการศึกษา	
พ.ศ. 2549	มัธยมศึกษาตอนต้น จากโรงเรียนวังชมภูวิทยาคม
พ.ศ. 2552	มัธยมศึกษาตอนปลาย จากโรงเรียนองค์การบริหารส่วนจังหวัดเพชรบูรณ์
พ.ศ. 2557	ปริญญาตรี ศิลปศาสตรบัณฑิต (ศศ.บ.) สาขาวิชาพัฒนาสังคม จากมหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์
ชื่อ-สกุล	นายจิราวัฒน์ บัศจรรย์
วัน/เดือน/ปีเกิด	25 เมษายน พ.ศ. 2533
สถานที่อยู่ปัจจุบัน	บ้านเลขที่ 97/264 หมู่ที่ 2 ตำบลสะเตียง อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์
ประวัติการศึกษา	
พ.ศ. 2547	มัธยมศึกษาตอนต้น จากโรงเรียนวัชรชัย
พ.ศ. 2550	มัธยมศึกษาตอนปลาย จากโรงเรียนเซนโยเซฟศรีเพชรบูรณ์
พ.ศ. 2557	ปริญญาตรี ศิลปศาสตรบัณฑิต (ศศ.บ.) สาขาวิชาพัฒนาสังคม จากมหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์
ชื่อ-สกุล	นางสาววนาพร พรหมเผ่า

วัน/เดือน/ปีเกิด	26 ตุลาคม พ.ศ. 2534
สถานที่อยู่ปัจจุบัน	บ้านเลขที่ 127 หมู่ที่ 4 ตำบลวังบาล อำเภอหล่มเก่า จังหวัดเพชรบูรณ์
ประวัติการศึกษา	
พ.ศ. 2549	มัธยมศึกษาตอนต้น จากโรงเรียนหล่มเก่าพิทยาคม
พ.ศ. 2552	มัธยมศึกษาตอนปลาย จากโรงเรียนหล่มเก่าพิทยาคม
พ.ศ. 2557	ปริญญาตรี ศิลปศาสตรบัณฑิต (ศศ.บ.) สาขาวิชาพัฒนาศึกษา จากมหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์